K.MARX – F.ENGELS

MANİFESTO

evren yayınları

Evren Yayınları
Bilim Dizisi . 2

Türkiye Yayını :
Evren Yayınları Şubat : 1976

Dizgi :
Altuğ Matbaası

Baskı :
Doyuran Matbaası

Yönetim yeri :
Cağaloğlu Yokuşu Kemaliye Han 4/12

marx - engels

MANİFESTO [1]

Çeviren :
Mümtaz Yavuz

Marx ve Engles tarafından Aralık 1847 ve Ocak 1848'de kaleme alınmıştır.
İlk olarak, broşür halinde, Şubat 1848'de Londra'da yayımlanmıştır.

Evren Yayınları
P.K. 1 Tophane/İST.

1872 TARİHLİ ALMANCA BASKIYA ÖNSÖZ (2)

O günkü koşullarda gizli olması gereken «Komünistler Ligası» adındaki uluslararası işçi örgütünün, Ekim 1847 tarihinde Londra'da toplanan kongresindeki delegelerden aşağıda imzaları olan bizler halkoyuna da sunulmak ve, hem teorik hem de pratik olmak üzere ayrıntılı bir Parti programını kaleme almakla görevlendirildik. Elyazmaları, basılmak üzere Şubat devriminden birkaç hafta önce Londra'ya yollanan bu Manifesto'nun kökeni böyledir. Önce Almanca olarak yayımlanan eser, aynı dilde olmak üzere Almanya, İngiltere ve Amerika'da en az oniki değişik baskı yaptı. İngilizce'ye, Bn. Hélène Macfarlane tarafından çevirilen eser, 1850'de, Londra'da «**Red Republican**» (3) da yayımlandı

ve, 1871'de, Amerika'da en az üç çevirisi basıldı. Fransızca olarak ilk defa, 1848 Haziran ayaklanmasından az önce Paris'te, ve, pek az azman önce de New York'ta çıkan **«Le Socialiste»** (4) de yayımlandı. Yeni bir çevirisi de hazırlanmakta. Almanca birinci baskısından kısa bir süre sonra, Londra'da Polonya dilinde bir baskı çıktı. Rusça olarak 1860'da Cenevre'de basıldı. Bir süre sonra da Danimarka diline çevrildi.

Yirmibeş yıl içinde şartların büyük değişikliklere uğramasına rağmen, Manifesto'da ortaya koyulan genel ilkeler bugün de ana hatlarıyla tamamen geçerlidir. Bazı kısımlarındaki birkaç ayrıntının gözden geçirilmesi gerekir. Manifesto, genel ilkelerin uygulanmasının heryerde ve her zaman verili tarihi koşullara bağlı olduğunu bizzat izah eder; ve bunun sonucu olarak da II. bölümün sonunda öne sürülen devrimci tedbirlere fazla önem verilmemelidir. O kısım birçok bakımlardan bugün tamamen değişik olarak kaleme alınabilirdi. Son yirmibeş yıl içinde büyük sanayinin muazzam ilerlemesi ve buna paralel olarak işçi sınıfının önce Şubat devrimi, sonra da, özellikle proletaryanın ilk kez politik iktidarı ele geçirdiği Paris Komünü'nden edindiği pratik deneylerle birlikte kendi partisinde örgütlenmede gerçekleştirdiği ilerlemeler gözönüne alındığında bu programın bazı noktalarının artık eskidiği açıktır. Komün «işçi sınıfının mevcut Devlet cihazını olduğu gibi ele geçirmek ve kendi amaçları için kullanmakla yetinemeyeceğini» (**Fransa'da İç Savaş», Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyinin Çağrısı** adlı eserde bu fikir daha ayrıntılı olarak geliştirilmiştir.) açıkça ispatlanmıştır. Ayrıca, sosyalist literatürün eleştirisi ancak 1847'ye kadarki dönemi içine aldığından dolayı, sözkonusu dönem için eksiklik göstermektedir. Ve yine aynı biçimde, değişik muhalefet partileri karşısında komünistlerin du-

rumu üzerine görüşler (IV. bölüm), genel hatlarıyla bugün de doğru olmasına rağmen, siyasal durumun tamamen değişmesi ve o dönem için belirtilen partilerin çoğunun tarihi gelişim sürecinde yokolması dolayısıyla bugün pratikteki uygulamada eskimişlerdir.

Bununla birlikte, Manifesto, değiştirme hakkına sahip bulunmadığımız tarihi bir belgedir. İleride yapılacak yeni bir baskısında, 1847'den günümüze kadar uzanan süreyi de kapsayacak bu eksikliği giderecek bir giriş yapılabilir; elinizdeki baskı bu girişi hazırlamaya zaman bırakmayacak şekilde aceleye gelmiştir.

Londra, 24 Haziran 1872 **Karl Marx, Friedrich Engels**

1882 TARİHLİ RUSÇA BASKIYA ÖNSÖZ (5)

«Komünist Parti Manifestosu»nun ilk Rusya baskısı, hemen 1860 (6) sonrasında Bakunin'in çevirisiyle **«Kolokol»** (7) basımevi tarafından yayımlandı. O dönemde, Batıda eserin rusça baskısı en fazla bir edebi merak konusu olacak kadar önemseniyordu. Bugün işler böyle değil.

O dönemde (Aralık 1847) proletarya hareketinin, henüz ne kadar dar bir alanı kapsadığı, eserin «Komünistlerin çeşitli ülkelerdeki değişik muhalefet partileri karşısında durumu» başlıklı son bölümünden mükemmelen anlaşılır, sözkonusu bölümde Rusya ve Birleşik Devletler'e değinilmemiştir. O zamanlar Rusya'nın Avrupa gericiliğinin son büyük yedeğini oluşturduğu ve

Birleşik Devletler'e göçün Avrupa proletaryası fazla güçlerini emdiği dönemdi. Her iki ülke Avrupa'ya hammadde sağlıyor ve aynı zamanda Avrupa sanayi ürünlerinin akışı için pazar oluşturuyorlardı. Böylece her iki tarzda da, Avrupanın toplumsal örgütlenmesinin dayanağını meydana getiriyorlardı.

Bugün ise durum ne kadar değişmiştir! Kuzey Amerika'da tarımın muazzam gelişimi ve bu gelişimin rekabetiyle Avrupa'daki büyük ve küçük toprak mülkiyetinin temellerinden sarsılmasını sağlayan kesinlikle Avrupa'dan Kuzey Amerika'ya göç olgusudur. Aynı zamanda, bu göç, Birleşik Devletler'in muazzam sanayi kaynaklarını, Batı Avrupa'nın ve özellikle İngiltere'nin bugüne kadar sanayi üzerinde sürdürdüğü tekeli kısa sürede yokedecek bir ölçüyle ve enerjiyle işletmesine olanak sağlamıştır. Her iki olgu da bizzat Amerika üzerinde devrimci etki yapmaktadırlar. Amerikan tüm siyasi yapısının temelini oluşturan küçük ve orta «çiftçi» mülkiyeti, dev çiftliklerin rekabeti karşısında adım adım çöküyor; aynı zamanda, sanayi bölgelerinde ilk kez olarak sermayenin görünmemiş temerküzünün yanısıra büyük bir proleter kitlesi oluşuyor.

Rusya'ya gelince! 1848-1849 Devrimi sırasında, aynen Avrupa burjuvazisi gibi Avrupa hükümdarları da yeni yeni uyanmaya başlayan proletaryanın elinden kendilerini kurtarabilecek tek araç olarak rus müdahalesini görüyorlardı. Çar Avrupa gericiliğinin başı ilan edilmişti. Bugün ise Çar, devrimci hareketin savaş esiri olarak Gatchina'da bulunmakta, (8) ve Rusya da artık Avrupa devrimci hareketinin öncülüğünü üslenmemektedir.

Komünist Manifesto'nun amacı burjuva mülkiyetinin yaklaşan ve kaçınılmaz yokoluşunu ilan etmekti. Ama Rusya'da, hızla gelişen kapitalist vurgunculuk ve

oluşum halindeki burjuva toprak mülkiyetinin yanısıra, toprağın yarısından çoğu köylülerin ortak mülkiyetindedir. Bu noktada bilinmesi gereken nokta şudur: Bu, halen ayrışmış bulunan antik ortak toprak mülkiyeti biçimi, Rus köylü ortaklığı dolaysız olarak ileri komünist ortak mülkiyet biçimine geçecek mi, yoksa Batı'daki tarihi gelişimde olduğu gibi önce çözülme sürecini izleyecek midir?

Bugün bu soruya verilebilecek tek cevap şudur Eğer rus devrimi batıdaki bir proleter devriminin habercisi ise ve her ikisi birbirlerini tamamlıyorlarsa, bugün Rusya'daki ortak toprak mülkiyeti komünist bir gelişmenin başlangıç noktası olabilir.

Londra, 21 Ocak 1882 **«Karl Marx, Friedrich Engels»**

1883 TARİHLİ ALMANCA BASKIYA ÖNSÖZ (9)

Ne yazık ki bu baskının önsözünü tek başına imzalamam gerekiyor. Tüm Avrupa ve Amerika işçi sınıfının herkesten çok borçlu olduğu insan, Marx artık Highgate mezarlığında yatıyor, ve mezarında ilk çimler henüz yeşermeye başladı. Onun ölümünden sonra, Manifesto'nun gözden geçirilmesi veya tamamlanması artık hiç sözkonusu edilemez. Bir kere daha bazı noktaları vurgulamanın gerekliliğine inanıyorum:

Manifesto'nun temel ve yönlendirici düşüncesi, ekonomik üretim ve zorunlu olarak ondan kaynaklanan toplumsal yapının, her tarihi dönemde, o dönemin siyasal ve düşünsel tarihinin temelini oluşturduğunu; bunun sonucu olarak (ilkel komünal toprak mülkiyetinin yok olmasından buyana), bütün tarihin, toplumsal gelişmelerinin değişik aşamalarında, sömürülen sınıflarla sö-

müren sınıflar arasında, ezilen sınıflarla egemen sınıflar arasında, sınıf mücadeleleri tarihi olduğunu; ancak, bu mücadelenin bugün ulaştığı aşamada sömürülen ve ezilen sınıfın (proletaryanın), onu sömüren ve ezen sınıftan (burjuvaziden), aynı zamanda ve sonsuzluğa kadar tüm toplumu da sömürüden, baskıdan ve sınıf mücadelesinden kurtarmadan kurtulamayacağını belirtmesidir; bu temel fikir de sadece ve tekbaşına Marx'a aittir (*).

Bunu birçok kez belirttim, ama artık bu açıklamanın Manifesto'nun önsözünde de yer alması gerekiyor.

Londra, 28 Haziran 1883 **«Friedrich Engels»**

(*) «Bana göre, Darvin'in teorisinin biyolojide yarattığı ilerlemeyi tarih biliminde sağlayan bu fikir İngilizce yayının ön sözünde belirttiğim gibi ortaya çıkmadan çok önceleri, 1845'den yıllarca önce biz yavaş yavaş birbirimize yaklaşıyorduk. Benim açımdan, bu yönde ne kadar ilerlemiş olduğum, «İngilterede emekçi sınıfının durumu» kitabında açıkça görülebilir. 1845 ilkbaharında Brükselde Marx'ı tekrar gördüğümde, o düşüncesini zaten getirmişti ve bizzat yukarda berraklıkta konuyu ortaya koymuştu. «(Engels'in 1890 tarihli Almanca baskıya notu.

1888 TARİHLİ İNGİLİZCE BASKIYA ÖNSÖZ (10)

Manifesto, önceleri sadece almanları kapsayan, sonraları uluslararası niteliğe kavuşan «Komünistler Ligası» adlı işçi örgütünün programıdır. Bu örgüt, 1848 Devriminden önce Avrupa'da hüküm süren siyasi koşullar dolayısıyla gizli çalışmak zorundaydı. Liga'nın 1847 Kasımında Londra'da toplanan kongresi, Marx ve Engels'i ayrıntılı bir teorik ve pratik parti programını yayımlanmak üzere kaleme almakla görevlendirdi. Eser Ocak 1848'de tamamlandı ve Almanca elyazmaları yayımlanmak üzere, 24 Şubat Fransız devriminden birkaç hafta önce Londra'ya yollandı. Fransızca çevirisi Haziran 1848 ayaklanmasından az önce Paris'te yayımlandı. Eserin, Bn. Hélène Macfarlane'in yaptığı, ilk ingilizce çevirisi George Julian Harney'in «Red Republican» dergisinde 1850'de yayımlandı. Aynı sıralarda Danimarka ve Polonya dillerinde de yayımlandı.

Proletarya ile burjuvazi arasındaki ilk büyük sava-

şın, Haziran 1848 Paris ayaklanmasının başarısızlığa uğraması Avrupa işçi sınıfının toplumsal ve siyasi taleplerini yeniden belli bir süre için arka plana itiyordu. O zamandan buyana, tam Şubat Devrimi öncesindeki gibi, iktidar mücadelesi mülk sahibi sınıfın değişik kesimleri arasında sürüyordu; işçi sınıfı siyasi eylem özgürlüğü için savaşmak ve orta sınıfların radikal kesiminin aşırı tavırlarıyla aynı çizgide olmak zorunda kalmıştı. Ne kadar kısa olursa olsun, her bağımsız proletarya hareketi amansızca bastırıldı. Nitekim, o dönemde Köln'de barınan Liga Merkez Komitesi Rusya polisince ortaya çıkarıldı. Üyeler tutuklandı ve 18 aylık bir hapisten sonra Ekim 1852'de mahkeme önüne çıkarıldılar. Bu ünlü «Köln Komünistleri Mahkemesi» (11) 4 Ekim'den 12 Kasım'a kadar sürdü; tutuklulardan yedisi üç ile altı yıl arasında değişen ağır hapis cezasına çarptırıldılar. Karardan hemen sonra, geride kalan üyeler Liga'yı resmen dağıttılar. Manifesto ise o zamandan beri unutulmaya mahkum edilmiş gözüküyordu.

Avrupa işçi sınıfı egemen sınıflar karşısında yeni bir saldırı için yeterli bir güce ulaştığında, Uluslararası Emekçiler Birliği doğdu. Ancak, Avrupa ve Amerika proletaryasının savaşçı güçlerini tek bir birlik haline getirme kesin amacı etrafında kurulan bu örgüt, Manifestoda belirtilmiş olan ilkeleri hemen ortaya koyamadı. Hem Fransa, Belçika, İtalya ve İspanya'daki Proudhon yandaşları, hem İngiliz İşçi Sendikaları, hem de Almanya'daki Lassale'ciler (*) tarafından kabul edilmesi için

(*) Lasalle her zaman Marx'ın düşüncesini benimsediğini bizzat belirtmiştir. Ve bu durumda Manifestoyu da benimsemiş olmaktadır. Ancak propaganda konuşma ve yazılarında (1862 - 1864) devletçe kredilendirilen üretim birliklerinden öte bir düzeni savunmamıştı. (Engels'in notu)

Enternasyonal'in programı yeterince geniş olmak zorundaydı. Tüm bu partileri tatmin edecek biçimde bir programı kaleme alan Marx, kesinlikle ortak eylem ve tartışmaların sonucunda olgunlaşacak olan işçi sınıfının entellektüel gelişmesine tamamen güveniyordu. Başarılardan çok yenilgilerle dolu olan sermayeye karşı mücadeledeki olaylar ve durumlar sıradan fikirlerin yetersizliğini hissettirecek ve işçi sınıfının kurtuluşu için gerekli gerçek koşulların derinlemesine kavranmasını sağlayacaktır. Ve Marx haklıydı. Enternasyonal dağıldıktan sonra, 1874'de işçilerin bilinç düzeyi 1864'de kuruluştakinden çok daha yüksekti. Fransada Proudhon'culuk, Almanya'da Lassale'cilik ölüm döşeğindeydi ve tutucu ve çoğunluğu uzun süreden beri Enternasyonal'den kopmuş bulunan İngiliz İşçi Sendikaları bile, geçen yıl Swansea'de yapılan kongrelerinde başkanlarının «Kıta sosyalizmi artık bizi korkutmuyor» (12) diyebildiği bir çizgiye yaklaşmaktaydı. Gerçekten de, Manifesto'nun ilkeleri tüm ülkelerin işçileri arasında büyük bir gelişme göstermişti.

Böylece Manifesto yeniden ön plana çıktı. 1850'den sonra Almanca metin İsviçre, İngiltere ve Amerika'da birçok kez basıldı. 1872'de New York'ta İngilizceye çevrildi ve Woodhull and Glaflin's Weekly'de (13) yayımlandı. Bu ingilizce metinden yapılan bir fransızca çeviri New York'ta çıkan **Le Socialiste**'de yayımlandı. Sonraları İngiltere'de yeniden basılan, kısmen kırpılmış olarak en az iki ingilizce çevirisi daha Amerika'da yayımlandı. Bakunin tarafından yapılan ilk rusça çeviri 1863 yılında İsviçre'de Herzen'in **Kolokol** matbaasında basıldı; ikinci çeviriyi kahraman Vera Zasuliç (14) yaptı ve 1882'de Cenevre'de yayımlandı. Danimarka dilinde yeni bir baskı (15) 1885'te Kopenhag'da **Socialdemokratisk Bibliothek** tarafından; yeni bir fransızca çeviri de

1886 (16)da Paris'te **Le Socialiste**'de yayımlandı. Bu son çeviri esas alınarak, bir ispanyolca uyarlaması 1886'da Madrid'de yayımlandı (17). Almanca yeni baskılardan bahsetmek gereksiz, en az oniki kadar sayılabilir. Birkaç ay önce İstanbul'da piyasaya çıkmış olması gereken ermenice çevirisi yayımlanamadı, çünkü, bize söylendiğine göre, sadece yayımcı kitabı Marx'ın adıyla yayımlamaktan korkarken, çevirmen de kitabın kendi adına yayımlanmasını reddetmiş. Başka dillerdeki çevirilere gelince, bahsedildiğini duydum, ama henüz görmedim. Böylece, Manifesto'nun tarihi oldukça gerçek biçimde çağdaş işçi sınıfı hareketi tarihini yansıtmaktadır; bugün ise hiç tartışmasız en yaygın eser, tüm sosyalist literatürün en uluslararası olanı, Sibirya'dan Kaliforniya'ya, milyonlarca işçinin ortak programı Manifesto'dur.

Ama bu arada onu yazdığımızda «sosyalist» Manifesto olarak isimlendiremezdik. 1847'lerde sosyalist ismi biryandan yokolmakta olan çeşitli fraksiyonlara, İngiltere'de, Owen'cilere ve Fransa'da Fourier'cilere olmak üzere değişik ütopik sistemlerin yandaşlarına; diğer yandan da türlü marifetlerle sermayeye ve kâra hiçbir zarar vermeden tüm sosyal hastalıkları iyileştireceğini ilan eden şarlatanlara veriliyordu. Her iki durumda da işçi sınıfının dışındaki kimseler sözkonusuydu ve bu kişiler «kültürlü» sınıflardan medet umuyorlardı. Bunların tersine, basit siyasi devrimlerin yetersizliğini kavrayan işçi kesimi toplumun temelden değiştirilmesinin gerekliliğini savunuyor, kendine de «komünist» diyordu. Bu komünizm kaba, içgüdüsel, yontulmamış idi ama yine de öze değiniyordu ve başta Fransa'da Cabet'nin ve Almanya'da Weitling'inki olmak üzere ütopik komünizmi doğurmaya yetecek kadar güçlüydü. 1847'lerde, «sosyalizm» burjuva hareketini, «komünizm» ise işçi sınıfı hareketini ifade ediyordu. Sosyalizm, kıtada

en azından «dünyevi ilişkileri haiz»di, komünizm için durum henüz tam tersineydi. Ve her zaman için «emekçilerin kurtuluşu, emekçilerin kendi eseri olmalıdır» (18) ilkesinde hemfikir olduğumuzdan dolayı, hangi ismin tercih edileceği konusunda bir an dahi tereddüt edemezdik. O zamanlardan beri de, bu ismi değiştirmek de hiç aklımıza gelmedi.

Manifesto ortak eserimiz olmasına rağmen, eserin çekirdeğini oluşturan ana tezin Marx'a ait olduğunu belirtmek isterim. Bu tez, «her tarihi dönemde, egemen ekonomik üretim ve mübadele biçiminin, bu dönemin siyasi tarihini ve yine bu dönemin entellektüel gelişiminin tarihini belirleyen temeli oluşturduğunu; bu tarihin ancak bu temelden hareketle açıklanabileceğini; dolayısıyla, bütün insanlık tarihinin, (topraktaki ortak mülkiyete dayanan ilkel komünal toplumun dağılmasından buyana) sınıflar arasındaki mücadeleler tarihi olduğunu; ve, bu sınıf mücadeleleri tarihinin bugün ulaştığı gelişme seviyesinde, sömürülen ve ezilen sınıfın, yani proletaryanın sömüren ve ezen sınıfın boyunduruğundan yani burjuvaziden aynı zamanda tekbir hareketle, tüm toplumu da her türlü sömürüden, baskıdan, sınıflara bölünmeden ve sınıf mücadelelerinden kurtarmadan kendisinin kurtulamayacağını belirtir.

Bana göre, Darwin'in teorisinin biyolojide yarattığı ilerlemeyi tarih biliminde sağlayan bu fikir ortaya çıkmadan çok önceleri, 1845'ten yıllarca önce biz yavaş yavaş birbirimize yaklaşıyorduk. Benim açımdan, bu yönde ne kadar ilerlemiş olduğum, «İngiltere'de Emekçi Sınıfın Durumu» (*) kitabımda açıkça görülebilir. 1845

(*) The condition of the Working Class in England in 1844 By Frederick Engels. Translated by Florance K. Wischmewezky, Newyork, Lovell - London, W. Reeves, 1888 (Engels'in notu)

ilkbaharında Brüksel'de Marx'ı tekrar gördüğümde, o düşüncesini zaten değiştirmişti ve bizzat yukarıda açıkladığım berraklıkta konuyu ortaya koymuştu.

1872 tarihli almanca baskıya beraberce yazmış olduğumuz önsözden aşağıdaki satırları aktarıyorum:

«Yirmibeş yıl içinde şartların büyük değişikliklere uğramasına rağmen, Manifesto'da ortaya koyulan genel ilkeler bugün de ana hatlarıyla tamamen geçerlidir. Bazı kısımlarındaki birkaç ayrıntının gözden geçirilmesi gerekir. Manifesto, genel ilkelerin uygulanmasının heryerde ve her zaman belirli tarihi koşullara bağlı olduğunu bizzat izah eder ve bunun sonucu olarak da II. bölümün sonunda öne sürülen devrimci tedbirlere fazla önem verilmemelidir. O kısım birçok bakımlardan bugün tamamen değişik olarak kaleme alınabilirdi. Son yirmibeş yıl içinde büyük sanayinin muazzam ilerlemesi ve buna paralel olarak işçi sınıfının önce Şubat Devrimi, sonra da özellikle proletaryanın ilk kez politik iktidarı ele geçirdiği Paris Komünü'nden edindiği pratik deneylerle birlikte kendi partisinde örgütlenmede gerçekleştirdiği ilerlemeler gözönüne alındığında bu programın bazı noktalarının artık eskidiği açıktır. «Komün», «işçi sınıfının mevcut devlet cihazını olduğu gibi ele geçirmek ve kendi amaçları için kullanmakla yetinemeyeceğini» (**Fransa'da İç Savaş, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyinin Çağrısı** adlı eserde bu fikir daha ayrıntılı olarak geliştirilmiştir.) açıkça ispatlanmıştır. Ayrıca, sosyalist literatürün eleştirisi ancak 1847'ye kadarki dönem içine aldığından dolayı, sözkonusu dönem için eksiklik göstermektedir. Ve yine aynı biçimde, değişik muhalefet partileri karşısında komünistlerin durumu üzerine görüşler (IV. bölüm), genel hatlarıyla bugün de doğru olmasına rağmen, siyasi durumun tamamen değişmesi ve o dönem için belirtilen partilerin ço-

ğunun tarihi gelişi msürecinde yokolması dolayısıyla bugün pratikteki uygulamada eskimişlerdir.

Bununla birlikte, Manifesto değiştirme hakkına sahip bulunmadığımız tarihi bir belgedir.»

Sunduğumuz çeviri, Marx'ın «Kapital'inin en büyük kısmının da çevirmeni olan bay Samuel Moore'dur. Kapital'i onunla birlikte gözden geçirdik ve ben tarihi nitelikte bazı açıklayıcı notları ekledim.

Londra, 30 Ocak 1888 **Friedrich Engels**

1890 TARİHLİ ALMANCA BASKIYA ÖNSÖZ (19)

Yukarıdaki satırları (20) yazdığımdan buyana geçen zaman içinde Manifesto'nun yeni bir almanca baskısı gerekli oldu. Ayrıca Manifesto konusunda birçok gelişmenin de ortaya çıktığını değerlendirmek gerekir.

Vera Zasuliç'in çevirisiyle ikinci bir rusça baskısı 1882'de Cenevre'de yayımlandı; önsözünde ise Marx'la birlikte kaleme aldık. Ne yazık ki almanca orijinal elyazmalarını (21) kaybettim ve metin için hiç de yararlı olmamasına rağmen rusçadan yeniden çevirmek zorunda kaldım. Sözkonusu önsözü aktarıyorum:

«Komünist Parti Manifestosu'nun ilk rusça baskısı Bakunin'in çevirisiyle hemen 1860'tan sonra **Kolokol** basımevinde yayımlandı. O dönemde, eserin rusça bas-

kısı Batının gözünde sadece edebi bir merak konusuydu. Bugün, mesele öyle değil. Manifestonun yayımlandığı günlerdeki (Ocak 1848) proletarya hareketinin kapsadığı alanın darlığı, «Çeşitli ülkelerdeki değişik muhalefet partileri karşısında komünistleri durumu» adlı son bölümden mükemmelen anlaşılabilir. Rusya ve Birleşik Devletler ise özellikle değerlendirilmemiştir. Çünkü dönem, Rusya'nın Avrupa gericiliğinin son büyük yedeğini oluşturduğu ve Birleşik Devletler'e göçün Avrupa proletaryasının fazla güçlerini emdiği dönemdi. Bu iki ülke Avrupa'ya gerekli hammaddeleri sağlıyor ve aynı zamanda da Avrupa'nın sanayi ürünlerinin akmasına uygun pazarı sunuyorlardı. Demek ki her iki ülke, iki değişik biçimde de olsa, Avrupa'nın mevcut toplumsal örgütlenmesinin temel dayanağı durumundaydı.

Bugün durum ne kadar değişiktir! Kuzey Amerika'da tarımın muazzam gelişmesini sağlayan olgu Avrupa'dan Amerika'ya göçtür. Bu gelişmenin rekabetiyle ise Avrupa'daki büyük ve küçük toprak mülkiyeti temellerinden sarsılmaktadır. Bu göç Birleşik Devletlere muazzam sanayi kaynaklarını bir çırpıda işletilme olanağı vermiştir ve bu işletme öyle bir düzeydedir ki Batı Avrupa sanayi tekelini pek yakında yokedecektir. Bu iki durumdan herbiri bizzat Amerika üstünde devrimci bir biçimde etki yapmaktadırlar. Tüm Amerikan siyasi düzenini meydana getiren bu küçük ve büyük çiftlik (farmer) mülkiyeti dev çiftliklerin rekabeti karşısında yavaş yavaş çökmektedir, bu arada sanayi bölgelerinde ilk kez olarak sermayenin müthiş bir temerküzünün yanısıra büyük bir proletarya oluşmaktadır.

Rusya'ya gelince! 1848-1849 Devrimi sırasında, tüm Avrupa burjuvazisi gibi Avrupalı hükümdarlar da kendilerini, gücünün bilincine henüz varmaya başlayan proletaryanın elinden kurtarabilecek tek gücü rus müdaha-

lesi olarak görüyorlardı. Rus çarını Avrupa gericiliğinin başı ilan etmişlerdi. Bugün ise o, Gathchin'a da, devrimin savaş esiridir ve Rusya'da Avrupa devrimci hareketinin öncüsüdür.

Komünist Manifesto'nun görevi burjuva mülkiyetinin kaçınılmaz ve müstakbel yokoluşunu ilan etmekti. Ama Rusya'da, hızla gelişen kapitalist vurgunculuğun ve oluşum halindeki burjuva toprak mülkiyetinin yanısıra, toprakların yarısından çoğu köylülerin ortak mülkiyetindedir. Bu durumda sorun, rus köylü ortak mülkiyetinin yani çözülmüş olan antik ortak toprak mülkiyetinin dolaysız olarak toprak mülkiyetinin üst düzeyde komünist biçime geçebileceğini veya önce Batı'daki tarihi gelişim sırasında çözülme sürecini izleyeceğini bilebilmektir.

Bugün bu soruya verilebilecek tek cevap şudur Eğer rus devrimi Batı'daki bir işçi devriminin habercisi ise ve her ikisi birbirini tamamlıyorlarsa, bugün Rusya'daki ortak mülkiyet komünist bir evrimin hareket noktası olabilir.

Londra, 21 Ocak 1882 **Karl Marx, Friedrich Engels**

Aynı dönemde Polonya dilinde yeni bir çevirisi Cenevre'de **«Manifest Kommunistyezny»** adıyla yayımlandı.

O zamandan beri Danimarka dilinde yeni bir çevirisi **Kopenhag «Socialdemokratisk Bibliothek»**te 1885 yılında yayımlandı. Ne yazık ki bu son çeviri eksiktir; bazı temel kısımlar çevirmeni zorladığından dolayı çıkarılmışa benzemektedir ve bazı kısımlarda da, çevirinin geri kalan kısımları gözönüne alındığında biraz daha dikkat edilmesi halinde mükemmel olabilecek bir metnin maalesef ortaya çıkmasını önleyen dikkatsizlikler göre çarpmaktadır.

1886 yılında Paris'teki **Le Socialiste**'de yeni bir fransızca çeviri yayımlandı; bu o güne kadar yayımlananların en iyisiydi.

Bu son çeviri temel alınarak aynı yıl içinde bir İspanyolca çeviri, önce Madrid'de **«Elsocialista»**da ve sonra **«Manifesto de Partido Communista,** por Carlos Marx y F. Engels, Madrid, Administracion de «El Socialista», Hernan Cortès 8.» adıyla broşür adıyla yayımlandı.

Merak çekici bir olay da, 1887'de ermenice bir çevirinin İstanbul'da bir yayımcıya sunulmuş olmasıdır; ancak bayımız Marx'ın adını taşıyan bir broşürü basmaya cesaret edememiş ve çevirmene adını koymasını teklif etmiş, çevirmen de reddetmiş.

İngiltere'de birçok kez eserin tam olmayan amerikanca çevirileri tekrardan basıldı; nihayet, 1888'de tam bir çeviri yayımlandı. Bu tam metni dostum Samuel Moore'a borçluyuz ve metni basımdan önce onunla beraber gözden geçirdik. Çevirinin başlığı **«Manifesto of the Communist Party**, bay Karl Marx ahr Friedrich Engels. Authorizet English translation, edited and annotalled by Frederich Engels, 1888. London, William Reeves, 185 Fleet St., E.C. Elimizdeki baskıya bu ingilizce çeviriden bazı notları aldım.

Manifesto'nun kendine özgü bir akibeti olmuştur. İlk yayımlandığında bilimsel sosyalizmin henüz pek az sayıda olan öncülerince heyecanla karşılanmasına rağmen (ilk önsözde belirtilen çevirilerin kanıtladığı gibi), Parisli işçilerin Haziran 1848'deki yenilgisini izleyen gericilik günlerinde gözden düşerek arka plana geçmiş ve nihayet Kasım 1852'de Köln komünistlerinin mahkumiyetiyle «resmen» afaroz edildi. Şubat Devrimi diye anılan işçi sınıfı hareketiyle, Manifesto da sahneden çekiliyordu.

Avrupa işçi sınıfı egemen sınıflar karşısında yeni bir

saldırı için yeterli güce ulaştığında, Uluslararası Emekçiler Birliği doğdu. Birliğin amacı, Avrupa ve Amerika işçi sınıfının militan güçlerinin tümünü «tek» bir ordu olarak birleştirmekti. Bu yüzden de «Manifesto'da belirtilen ilkelerden» dolaysız olarak hareket edemezdi.» Ne İngiliz işçi sendikalarını, Fransız, Belçikalı, İtalyan ve İspanyol Prouthon'cularını, ne de alman Lassalle'cilerini birlik dışında bırakmayan bir program gerekliydi (*). Enternasyonal Yönetmenliğine giriş olacak ve bu program Marx tarafından öylesine ustalıkla kaleme alındı ki Bakunin ve anarşistler bizzat şapka çıkarmak zorunda kaldılar. Manifesto'da ortaya koyulan önerilerin nihai zaferi için, Marx sadece, işçi sınıfının zorunlu olarak ortak eylem ve tartışmadan doğacak entellektüel gelişimine güveniyordu. Başarılardan çok yenilgilerle dolu olan sermayeye karşı mücadeledeki olaylar ve durumlar sıradan fikirlerin yetersizliğini hissettirecek ve işçi sınıfının kurtuluşu için gerekli gerçek koşulların derinlemesine kavranmasını sağlayacaktı. Ve Marx haklıydı. Enternasyonal dağıldıktan sonra, 1874'de işçilerin bilinç düzeyi 1864'de kuruluştakinden çok daha yüksekti. Fransa'da Proudhon'culuk, Almanya'da Lassele'cilik ölüm döşeğindeydi ve aşırı tutucu ingiliz işçi sendikaları bile 1887'de Swansea'de yapılan kongrelerinde başkanlarının «Kıta sosyalizmi artık bizi korkutmuyor» diyebildiği bir çizgiye yaklaşmaktaydı. Ama 1887'

(*) Lasalle her zaman Marx'ın düşüncesini benimsediğini bizzat belirtmiştir. Ve böylece, doğal olarak, Manifesto'yu da benimsemiş olmaktadır. Ancak Lasalle'in devletçe kredilendirilen üretim birlikleri programından öteye geçemeyen ve işçi sınıfını devlete güvenen işçiler ve sadece kendilerine güvenen işçiler diye iki bölüme ayıran yandaşları için durum başkadır. (Engels'in notu)

den beri kıta sosyalizmi Manifesto'da ortaya koyulan teoriyle aşağı yukarı tamamen özdeşleşiyordu. Ve böylece, Manifesto'nun tarihi oldukça gerçek biçimde çağdaş işçi sınıfı hareketi tarihini yansıtmaktadır. Bugün ise hiç tartışmasız en yaygın eser, tüm sosyalist literatürün en uluslararası olanı, Sibirya'dan Kaliforniya'ya, milyonlarca işçinin ortak programı Manifesto'dur.

Ama, bu arada, yayımlandığında onu «Sosyalist» Manifesto olarak isimlendiremezdik. 1847'lerde bu sosyalist ismi iki tür insanı ifade ediyordu. Önce, özellikle İngiltere'de Owen'ciler ve Fransa'da Fourier'ciler olmak üzere —ki her ikisi de can çekişmekte olan hiziplerdi— değişik ütopik sistemlere bu ad veriliyordu. Diğer yandan da, türlü marifetlerle sermayeye de, kâra da hiçbir zarar vermeden tüm sosyal hastalıkları iyileştireceğini ilan eden şarlatanlar da sosyalist olarak adlandırılıyordu. Her iki durumda da, işçi sınıfının dışındaki kimseler sözkonusuydu ve bu kişiler «kültürlü» sınıflardan medet umuyorlardı. Bunların tersine, basit siyasi devrimlerin yetersizliğini kavrayan işçi kesimi toplumun temelden değiştirilmesinin gerekliliğini savunuyor, kendine de «komünist» diyordu. Bu komünizm kaba, içgüdüsel, yontulmamış idi ama yine de öze değiniyordu ve başta Fransa'da Capet'nin ve Almanya'da Weitling'i olmak üzere ütopik komünizmi doğurmaya yetecek kadar güçlüydü. 1847'lerde, «sosyalizm» burjuva hareketini, «komünizm» ise işçi sınıfı hareketini ifade ediyordu. Sosyalizm kıtada en azından «bünyevi ilişkileri haiz»di, komünizm için durum henüz tam tersineydi. Ve her zaman için «emekçilerin kurtuluşu, emekçilerin kendi eseri olmalıdır» ilkesinde hemfikir olduğumuzdan dolayı, hangi ismin tercih edileceği konusunda bir an dahi tereddüt edemezdik. O zamandan beri de, bu ismi değiştirmek de hiç aklımıza gelmedi.

«Bütün ülkelerin işçileri birleşiniz!» kırkiki yıl önce, proletaryanın kendine ait talepleriyle ortaya çıktığı ilk Paris devrimi arifesinde, dünyaya bu sözleri ilan ettiğimiz zaman, bize çok az ses karşılık vermişti. Ama, 28 Eylül 1864'de çoğu Batı Avrupa ülkesinin proleterleri Uluslararası Emekçiler Birliği'nde birleşiyorlardı. Bizzat Enternasyonal ancak dokuz yıl yaşadı. Ama bütün ülkelerin işçileri arasında yarattığı ölümsüz birlik halen varlığını sürdürüyor ve her zamankinden daha güçlü, bunun en iyi kanıtı da bugünkü durumdur. Bu satırları yazdığım sırada, Avrupa ve Amerika proletaryası, ilk kez olarak **«tek bir»** ordu halinde, **«aynı»** bayrak altında ve **«tek bir»** amaç için seferber olan savaş güçlerini gözden geçiriyor: Bu amaç Enternasyonal'in 1866'daki Cenevre Kongresi'nde ve yine 1889'daki Paris İşçi Kongresi'nde kabul edilen, sekiz saatlik işgününün kanunen kabul edilmesidir (22). Bugünkü manzara bütün ülkelerin kapitalistlerine ve toprak sahiplerine, bütün ülkelerin işçilerinin gerçekten birleştiğini gösterecektir.

Bunu kendi gözleriyle görebilmek üzere Marx yanımda olmalıydı!

Londra, 1 Mayıs 1890 **Friedrich Engels**

1892 TARİHLİ POLONYA BASKISINA ÖNSÖZ (23)

Komünist Manifesto'nun Polonya dilinde yeni bir baskısının gerekli olması bazı sonuçlara varılmasına yolaçıyor.

Önce, Manifesto'nun Avrupa kıtasındaki büyük sanayinin ilerlemesinin, son zamanlarda bir nevi göstergesi olduğunu görmek gerekir. Belli bir ülkede büyük sanayi ilerledikçe, bu ülkenin işçileri de mülk sahibi sınıflara oranla kendi durumlarını yani dahil oldukları işçi sınıfını gittikçe daha iyi teşhis edebilmektedirler. Böylece sosyalist hareket işçiler arasında yaygınlaşmakta ve Manifesto da daha büyük bir talep konusu olmaktadır. Böylece, bir ülke dilindeki nüshaların dağılma sa-

yısına dayanarak, bu ülkenin sadece işçi sınıfı hareketinin durumunu değil aynı zamanda büyük sanayinin gelişme derecesini de tayin etmek mümkündür.

Manifesto'nun yeni Polonya baskısı böylelikle Polonya sanayisinde önemli bir ilerlemenin kanıtı olmaktadır. Bir önceki baskı yayımlanalı on yıl olduğuna göre bu ilerlemenin son on yıl içinde olduğu şüphesizdir. Polonya krallığı veya Kongre Polonya'sı (24) Rusya İmparatorluğunun geniş bir sanayi bölgesi haline gelmiştir. Rus büyük sanayisinin, bir kısmı hemen Finlandiya körfezi yanında, bir diğer kısmı merkezi bölgede (Moskova, Vladimir), üçüncüsü de Karadeniz'de Hazer Denizi kıyılarında olmak üzere değişik bölgelere dağılmış olmasına karşın, Polonya sanayisi göreceli olarak küçük bir alanda yoğunlaşmıştır ve bu yoğunlaşmanın zararlarını olduğu kadar avantajlarını da hissetmektedir. Rekabet halindeki rus sanayicileri, tüm ruslaştırma arzularına rağmen, Polonya'ya karşı koruyucu gümrük duvarları talep ettiklerinde, Polonya'nın bu avantajlarını kabul etmiş oldular. Rusya hükümeti için olduğu gibi Polonya'lı sanayicilere göre de zarar tekti, sosyalist düşüncelerin işçilerin arasında hızla yayılması ve Manifesto'nun artan talebiydi.

Bu arada, rus sanayisini geride bırakan Polonya sanayisinin bu süratli gelişimi, Polonya halkının sonsuz canlılığının yeni bir kanıtını vermekte ve müstakbel yeniden uluslaşmasının bir güvencesini oluşturmaktadır. Güçlü ve bağımsız bir Plonya'nın yeniden kurulması sadece Polonyalıları değil, hepimizi de ilgilendirmektedir. Avrupa halkları arasında iyi niyete dayalı uluslararası bir iş birliği ancak tüm bu halkların kendi evlerinin mutlak sahibi olmasıyla mümkündür. Polonya bayrağı altında, son tahlilde burjuvazinin olan bir görevi yapmak zorunda olan proletarya savaşçılarının müca-

delesinin yarattığı 1848 Devrimi, hizmetkarları Louis Bonaparte ve Bismarck'ın sözcülüğü ile bir çırpıda İtalya, Almanya ve Macaristan'ın da bağımsızlığını gerçekleştirdi. 1792'den beri devrim için bu üç ülkenin toplam çabalarından çok çalışan Polonya, 1863 yılında kendi güçlerinden on misli üstün olan rus kuvvetleri karşısında ezildiğinde kendi kaderine terkedildi. Soylular, Polonya'nın bağımsızlığını koruma ve yeniden kazanma mücadelesi vermek için çok güçsüzdüler; burjuvaziyi ise bu bağımsızlık bugün en asgarisinden ilgilendirmemektedir. Oysa Avrupa uluslarının uyumlu bir işbirliği için bu abğımsızlık şarttır. Bağımsızlık artık sadece genç Polonya proletaryasınca kazanılabilir ve ancak onun himayesinde güvenle korunabilir. Çünkü bizzat Polonya işçileri için olduğu kadar geri kalan Avrupa işçileri için de bu bağımsızlık gereklidir.

Londra, 10 Şubat 1892 **Friedrich Engels**

1893 TARİHLİ İTALYANCA BASKIYA ÖNSÖZ (25)

İTALYAN OKUYUCUYA

«Komünist Parti Manifestosu»nun yayımlanması, biri Avrupa kıtasının göbeğinde, diğeri de Akdeniz ülkelerinin merkezinde ikamet eden, o güne değin iç bölünme ve çatışmalar yüzünden zayıflayarak yabancı egemenliğine düşmüş iki ulusun silahlı ayaklanmalarının Milano ve Berlin devrimleri tarihi olan 18 Mart 1848'le kesinlikle çakıştığı söylenebilir. İtalya Avusturya İmparatorluğunun egemenliğinde iken, Almanya'da dolaysız olmamasına rağmen Rus çarlarının hassas biçimde boyunduruğunda idi. 18 Mart 1848 olaylarının sonuçları İtalya ve Almanya'yı bu utanç verici durumdan kurtardı; eğer 1848-1871 arasında bu iki büyük ulus, ne şekilde

olursa olsun, yeniden kurulmuş ve bağımsızlıklarını kazanmışlarsa, bu, Marx'a göre, bizzat 1848 Devrimini ezen İtalya ve Almanya'nın kendi iradelerine rağmen, Devrimin vasiyetini yerine getirmelerinden dolayıdır (26).

Bu devrim her yerde işçi sınıfının eseri olmuştur; barikatlar kuran ve devrimin bedelini kanıyla ödeyen odur. Ancak, hükümeti devirmekle yetinmeyip burjuva rejimini de devirmeye tamamen kararlı olan sadece Parisli işçilerdi. Ama, kendi sınıflarıyla burjuvazi arasındaki uzlaşmaz çelişkinin bilincinde olmalarına rağmen, ne ülkenin ekonomik durumu ne fransız işçi kitlelerinin entellektüel oluşum düzeyi toplumsal değişimi sağlayacak düzeye henüz ulaşmamıştı. Bundan dolayı da devrimin meyvaları da son tahlilde kapitalist sınıf tarafından toplandı. İtalya, Almanya, Avusturya gibi diğer ülkelerde ise işçiler en başından beri sadece burjuvazinin iktidar mücadelesine destek olmakla yetindiler. Fakat hiçbir ülkede, ulusal bağımsızlık olmaksızın burjuvazinin egemenliği mümkün değildir. Bu bakımdan 1848 devrimi İtalyan, Alman, Macar uluslarına, o güne kadar yoksul oldukları birlik ve bağımsızlığı sağladı. Şimdi ise sıra Polonya'dadır.

Böylece, 1848 Devrimi sosyalist bir devrim olmamakla birlikte, onun yolunu açmış, ortamı hazırlamıştır. Tüm ülkelerde büyük sanayinin atılımını sağlayan burjuva rejimi, son kırkbeş yıl içerisinde her yerde bir çırpıda kalabalık, dayanışma içinde ve güçlü bir proletarya yaratmıştır; Manifesto'da denildiği gibi bizzat kendi mezar kazıcılarını yaratmıştır. Her ulusun bağımsızlığı ve birliği sağlanmaksızın, ne proletaryanın uluslararası birliği, ne de ortak amaçlara ulaşabilmek için bu ulusların barışçıl ve bilinçli işbirliği sağlanabilir. 1848'den önceki siyasi koşullarda İtalyan, macar, alman, po-

lonyalı ve rus işçilerin uluslararası bir eylemini düşünmeye çalışın!

Yani, 1848 savaşları boşuna olmadığı gibi, bizi o dönemden ayıran kırkbeş yıl da boşu boşuna akmamıştır. Meyvaları olgunlaşmaya başlamıştır, ve bütün arzum nasıl orijinal metin uluslararası devrimin habercisi olduysa, bu italyanca çevirinin de italyan proletaryasının zaferinin müjdecisi olmasıdır.

Manifesto kapitalizmin geçmişte oynadığı devrimci rolün hakkını teslim etmiştir. İtalya ilk kapitalist ulustur. Feodal ortaçağın sonu, çağdaş kapitalist dönemin başı ifadesini büyük bir şahsiyette bulur. Bu ortaçağın son ve aynı zamanda yeni dönemin ilk şairi italyan Dante'dir. Bugün 1300'lerde olduğu gibi yeni bir tarihi dönem başlamaktadır. Acaba İtalya bu yeni, proleter dönemin doğuşunu temsil edebilecek yeni bir Dante yaratabilecek midir?

Londra, 1 Şubat 1893 **Friedrich Engels**

MANİFESTO

Avrupa'da bir dehşet hüküm sürüyor: Komünizm dehşeti. İhtiyar Avrupa'nın tüm güçleri, Papa ve Çar, Metternich ve Guizot, Fransız radikalleri ve Alman polisleri bu dehşeti bertaraf edebilmek için hepsi bir «Kutsal İttifak»ta birleştiler.

Hangi muhalefet iktidardaki hasımları tarafından komünizmle suçlanmamıştır? Hangi muhalefet ise sağındaki veya solundaki hasımlarına komünist damgasını yapıştırmamıştır?

Bütün bunlardan ise iki sonuç çıkıyor.

Komünizm şimdiden tüm Avrupa güçleri tarafından bir güç olarak görülmektedir.

Öte yandan, komünistlerin artık bütün dünya önünde kendi kavramlarını, amaçlarını ve isteklerini açıklamaları; komünizm dehşeti masalına karşı bizzat Partilerinin bir Manifesto yayımlamalarının zamanı artık gelmiştir.

Bu amaçla da değişik uluslardan komünistler Londra'da toplandı ve İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca, Flamanca ve Danimarka dilinde yayımlanacak olan şu Manifesto'yu kaleme aldılar.

I
BURJUVALAR VE PROLETERLER (*)

Günümüzde değin tüm toplumların tarihi (**) sınıf mücadeleleri tarihi olmuştur.

(*) Burjuvaziden kastettiğimiz toplumsal üretim araçlarının sahibi ve ücretli emeğin kullanıcısı olan çağdaş kapitalistler sınıfıdır. Proletaryadan kastettiğimiz ise üzerinde bizzat üretim yaptıkları araçların sahibi olmayan ve yaşamlarını sürdürebilmek için işgüçlerini satmak zorunda olan çağdaş ücretli işçiler sınıfıdır. (1888 tarihli İngilizce baskı için Engels'in notu).

(**) Veya daha doğrusu, «yazılı» tarih. 1847'lerde, yazılı tarihin öncesindeki dönemin yani tarih öncesi zamanların toplumsal

Özgür insan ve köle, patrisyen ve pleb, senyör ve serf, lonca ustası (***) ve çırak kısacası ezenler ve ezilenler bazen açık, bazen gizli olarak sürekli savaşmışlar, bu savaş bazen tüm toplumun devrimci değişimiyle, bazen de mücadele eden iki sınıfın yıkımıyla sonuçlanmıştır.

Tarihin ilk dönemlerinde, toplumun ayrı ayrı sınıflar halinde örgütlenmesini, toplumsal koşulların hiyerarşik sıralanışını aşağı yukarı heryerde görebiliyoruz. Antik Roma'da patrisyenleri, şövalyeleri, plebleri, esirleri; orta çağda senyörleri, vasalleri, lonca ustalarını, çırakları, serfleri ve ayrıca, her sınıfsal yapı içerisinde özgül hiyerarşiyi görebiliyoruz.

Feodal toplumun yıkıntıları arasından yükselen çağdaş burjuva toplumu uzlaşmaz sınıf karşıtlığını kaldır-

---

örgütlenme tarihi aşağı yukarı hiç bilinmiyordu. O zamandan bu yana, Hathausen Rusya'daki ortak toprak mülkiyetini keşfetti. Mourer ise bu mülkiyet biçiminin tüm Cermen kavimlerinin tarihi olarak kaynaklandığı toplumsal temeli oluşturduğunu ispat etti ve zamanla toprağın kollektif mülkiyetine dayalı kırsal komünün Hindistan'dan İrlanda'ya değin tüm toplumların ilkel biçimi olduğu keşfedildi. Nihayet, bu ilkel komünist toplumun yapısı, gens'in hakiki yapısını ve kabile içindeki yerini tanıtan Morgan'ın keşfi tarafından ayrıntılarıyla ortaya konuldu. Bu ilkel komünal toplumun dağıtılmasıyla toplumun ayrı ve sonunda karşıt sınıflara bölünmesi başlar. Bu çözülüş sürecini «Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni» (Stuttgart, 1866, 2. baskı) adlı eserinde tahlil etmeye çalıştım. (1888 tarihli İngilizce baskı için Engels'in notu.)

(***) «Lonca ustası», bir loncanın tam yetkili bir üyesi, meslek loncasının ustasıdır ama bu ustalık görevi için yeminli değildir. (1888 tarihli İngilizce baskı için Engels'in notu.)

mamıştır. Sadece yeni sınıflar, yeni baskı koşulları, eskiye oranla yeni mücadele biçimleri getirmiştir.

Bununla birlikte burjuvazi çağı olan dönemin ayırıcı özgüllüğü sınıfsal antagonizmayı basitleştirmiş olmasıdır. Toplum yavaş yavaş iki geniş düşman kampa, tamamen karşıt iki büyük sınıfa ayrışmaktadır: Burjuvazi ve proletarya.

Ortaçağ serflerinin bağrından ilk kentlerin küçük-burjuvaları; bu kasabalı topluluğun bağrından da burjuvazinin ilk ögeleri doğdu.

Amerika'nın keşfi, Afrika'nın güney ucunun, Ümit Burnu'nun dönülmesi gelişen burjuvaziye yepyeni hareket alanları açtı. Doğu Hindıştan ve Çin pazarları Amerika'nın sömürgeleştirilmesi, sömürgeci ticaret, değişim araçlarının ve genel olarak metaların çoğalması ticarete, gemiciliğe, sanayiye o zamana kadar görülmemiş bir hız verdi ve sonuç olarak çözülmekte olan feodal toplumun devrimci öğesine burjuvaziye gelişme hızı sağladı.

Sanayi üretiminin feodal yada yoncaya dayalı eski sömürü tarzı yeni hazarların aralıksız artan taleplerini artık karşılıyamıyordu. Böylece manüfaktür doğdu ve üretim tarzının yerini aldı Orta sanayi burjuvazisi lonca ustalarını bir kenara değişik loncalar arasındaki iş bölümü yerini bizzat atölye için iş bölümüne bıraktı.

Ancak pazarlar aralıksız büyümeye devam ediyor. Talep de hep artmaya devam ediyordu. Manüfaktürde artık yetersiz kalıyordu. Bu durumda buhar enerjisi ve makina sanayi üretiminde devrim yaptılar; orta sanayi burjuvazisi yerini sanayi milyonerlerine, sanayi ordularının hakiki önderlerine çağdaş burjuvalara bıraktı.

Büyük sanayi Amerika'nın keşfinin hazırladığı dünya pazarını yarattı. Dünya pazarı ticaret, denizcilik, kara ulaşım araçları, gelişmesini şaşırtıcı biçimde hızlan-

dırdı. Bu gelişme de sanayinin gelişmesine etki yaptı ve ticaret denizcilik demiryollarının geliştiği ölçüde burjuvazi de sermayesini arttırarak ve orta çağdan kalma sınıfları silerek büyüyordu.

Gördüğümüz gibi çağdaş burjuvaziyi bizzat uzun bir gelişimin üretim ve değişim biçimlerindeki bir dizi devrimin ürünüdür.

Gelişim burjuvazi tarafından katedilen her aşamasına onun için siyasal bir ilerleme tekabül ediyordu. Bu gelişim feodal despotizm altında ezilen sınıf sonraları komün (*) içinde bizzat kendi kendini yöneten silahlı birlik ve şimdi bağımsız kent cumhuriyeti olarak belirir; bir zamanlar mutlakiyet döneminde feodal despotizme tabi üçüncü güç sonraları manüfaktür döneminin feodal ve mutlak monarşi aşamasında soyluluğun karşısında denge unsuru, büyük krallıkların temel taşı olan burjuvazi, büyük sanayinin ve dünya pazarının gelişmesinden beri de çağdaş temsili devlette siyasal egemenliği nihayet ele geçirdi çağdaş hükümet tümüyle burjuvazinin ortak işlerini yürüten bir komiteden başka bir şey değildir.

Burjuvazi tarihte tam anlamıyla devrimci bir rol oynamıştır.

İktidarı ele geçirdiği her yerde feodal, ataerkil ve ruhani ilişkileri yok etti feodal insanı doğal efendilerine

---

(*) Senyörlerden ve feodal beylerden «Triers Etat» (Üçüncü güç yani aristokrasi ve dini otoritelerden sonra gelen sanatkar ve köylüler)nın yerel bağımsızlığı ve siyasal haklarını koparmadan önceleri Fransa'da gelişen şehirlet komün adıyla ifade ediliyordu. Genel olarak İngiltere burjuvazisinin ekonomik gelişiminin Fransa'da siyasal gelişiminin ülke olarak tipik birer örneği olmaktadırlar. (1888 tarihli İngilizce baskı için Engels'in notu).

bağlıyan karmaşık ve çeşitli tüm bağları acımasızca koparak insanla insan arasında soğuk çıkar ilişkisinden, (Peşin ödeme) nin katı kurallarından başka bir ilişki bırakmadı. Dini inancın, şövalyelik ruhunun ve küçük burjuva duygusallığının kutsal heyecanlarını soğuk bencil hesaplar denizinde boğdu kişisel değeri basit bir değişim değeri haline getirdi; binbir güçlükle kazanılmış özgürlüğün yerine (biricik) ve insafsız ticaret özgürlüğünü koydu. Kısacası, dini ve siyasal aldatmacıların maskelediği sömürünün yerine, açık, unutulmaz, yalın, sömürüyü yerleştirdi.

Burjuvazi, o zamana değin itibar gören ve saygıyla karşılanan tüm faaliyetlerin saygınlığını yıktı attı. Hekim, hukukçu, din adamı şair, bilgin hepsi burjuvazinin ücretli hizmetkârları haline getirildiler.

Burjuvazi ailevi ilişkileri örten duygusal örtüyü kaldırdı ve bunları basit para ilişkileri haline getirdi.

Burjuvazi orta çağda gericilik tarafından hayran olunan kaba kuvvet gösterisinin doğal olarak bayağı bir tembellikle birlikte var olduğunu ortaya koydu. İnsan faaliyetlerinin nelere kadir olduğunu ilk gösteren odur. Mısır'ın ehramlarından Roma'nın su kemerlerinden, Gotik Katedrallerinden çok daha başka mucizeler yarattı. İstilalar ve haçlı seferlerinden tamamen farklı seferleri başarı ile gerçekleştirdi.

Burjuvazi üretim araçlarında ve dolayısıyla da üretim ilişkilerinde, yani toplumsal ilişkilerin tümünde durmaksızın devrim yapmaksızın varolamaz. Bunun tersine eski üretim tarzının hiç değiştirilmeden korunması, önceki sanayici sınıflar için varlıklarının ilk şartıydı. Üretimin bu aralıksız alt üst oluşu tüm toplumsal yapının bu sürekli sarsıntısı sonu gelmeyen bir hareketlilik ve güvensizlik, burjuva çağını daha öncekilerden ayırdeden bir dizi antika ve saygıdeğer kavram ve dü-

şüncelerle birlikte donmuş ve pas tutmuş tüm toplumsal ilişkiler çözülüyor; bunların yerine gelen yenileri de yerleşmeden ihtiyarlıyorlar. Bir zamanlar sağlam ve kalıcı olan her şey buhar olup gidiyor kutsal olan ise ayaklara düşüyor ve insanlar artık varoluş şartlarını ve insanlar arası ilişkileri bütün çıplaklığıyla görmek zorunda kalıyor.

Durmaksızın artan pazar ihtiyacı nedeniyle burjuvazi tüm yeryüzünü fethediyor. Her yere girmesi, her yeri sömürmesi, her yerde ilişkiler kurması gerekiyor.

Dünya pazarını ele geçiren burjuvazi tüm ülkelerin üretim ve tüketimine kozmopolit bir karakter verdi. Gericiliğin büyük umutsuzluğu olarak, sanayiinin ulusal temelini yok etti. Eski ulusal sanayiler yıkıldı ve her gün yıkılmakta. Bunların yerini artık o yörede üretilen ham maddeler değil en uzak bölgelerden gelen ham maddeleri kullanan ve ürünleri sadece o ülkede değil yeryüzünün tüm bölgelerinde tüketilen, kuruluşları da tüm uygar uluslar için bir ölüm-kalım sorunu olan yeni sanayiler alıyor. Ulusal ürünlerle tatmin edilebilen eski ihtiyaçlar yerine tatmini ancak uzak ülkelerin ve iklimlerin ürünleriyle mümkün yeni ihtiyaçlar doğuyor. Kendi kendilerine yetebilen bölgelerin ve ulusların eskiden olduğu gibi tecridi yerine, evrensel ilişkiler, ulusların evrensel olarak birbiriyle bağımlılığı doğuyor. Ve artık maddi üretim için doğru olan, manevi üretim için de en az onun kadar doğru oluyor. Bir ulusun entellektüel eserleri, tüm ulusların ortak mülkiyeti oluyor. Ulusal tek yönlülük ve dar görüşlülük günden güne imkânsızlaşıyor; ve sayısız ulusal ve yerel edebiyattan tek bir evrensel edebiyat doğuyor.

Üretim araçlarının hızla gelişmesi ve ulaşım araçlarının aralıksız mükemmelleşmesiyle, burjuvazi en barbar ulusları bile uygarlık seline katıyor. Ürünlerini ucuz-

luğuyla önüne çıkan tüm Çin edlerini deviriyor ve en fazla yabancı düşmanı barbarları bile teslim alıyor. Yokolma ihtimali karşısındaki tü muluslara burjuva üretim biçimini kabul ettiriyor; söz konusu uygarlığı, yani burjuva uygarlığını kabule zorluyor. Kısacası kendine göre bir dünya biçimlendiriyor.

Burjuvazi bizi kente tabi kılmıştır. Muazzam kentler kurmuş; kentin nüfusunu kıra oranla büyük ölçüde artırmış ve böylece tarla hayatının yetenek körelticisi etkilerinden nüfusun büyük bir bölümünü koparmıştır. Kırı kente tabi kıldığı gibi barbar ve yarı barbar ülkeleri uygar ülkelere tabi kılmış, köylü halkları burjuva halklara, doğru batı'ya bağımlı duruma getirmiştir.

Burjuvazi üretim araçlarının, mülkiyetin ve nüfusun dağılmasını önlemiş; nüfusu merkezlere yığmış, üretim araçlarını merkezileştirmiş ve mülkiyeti az sayıda elde yoğunlaştırmıştır. Bu değişmelerin kaçınılmaz sonucu siyasal merkezileşme olmuş, bağımsız, aralarında henüz federasyonlaşmaya başlamış değişik çıkarları, yasaları, yönetimleri, gümrük tarifeleri olan eyaletler «tek» bir yönetim «tek» bir yasalar bütünü ulus çapında «tek» bir sınıfsal çıkarla, «tek» bir gümrük duvarı ardında «tek» bir ulus halinde birleştirdiler.

Yüzyıla ulaşan sınıfsal egemenliği süresinde, burjuvazi, geçmiş kuşakların tümünden daha fazla ve daha büyük üretim güçleri yarattı. Doğa güçlerini ehlileştirilmesi, makinalar, kimyanın sanayie ve tarıma, buhar enerjisinin gemiciliğe uygulanması, demiryolları, elektrikli telgraf, kıtalar çapında toprakların tarıma açılması, ırmakların ulaştırma ve sulama için düzenlenmesi; topraktan fışkırır gibi bir nüfus yoğunlaşması, toplumsal emeğin bağrından böylesine üretici güçlerin çıkabileceği daha önceki hangi tarihi dönemde düşünülebilmiştir.?

Tarihi gelişime baktığımızda gördüğümüz durum şudur: Burjuvazinin üzerinde yükseldiği üretim ve değişim araçları feodal toplumun bağrında doğmuş ve gelişmiştir bu üretim ve değişim araçlarının gelişmesinin belirli bir aşamasında feodal toplumun üretimini ve değişimini barındıran koşullar, tarımın ve manifaktürün feodal örgütlenmesi; kısacası feodal mülkiyet rejimi tüm hızıyla gelişmekte olan üretici güçler karşısında yetersiz kalmıştır. Bu ilişkiler artık üretimi geliştirmemekte, aksine engellemekte üretimin gelişmesini yavaşlatan zincirler haline gelmektedirler. Parçalanmaları gerekiyordu ve parçalandılar.

Yıkılanların yerinde özgül toplumsal ve siyasal yapısı, burjuva sınıfının ekonomik ve toplumsal egemenliğiyle birlikte serbest rekabet yükseldi. Bu günde benzer bir sürece tanık olmaktayız. Burjuva üretim ve değişim koşulları, burjuva mülkiyet rejimi, bu denli güçlü üretim ve değişim araçlarının yaratıcısı çağdaş burjuva toplumu, hareket geçirdiği cehennemi güçlere egemen olmayan büyücüye benzemektedir. Yıllardan beri, sanayi ve ticaretin tarihi, çağdaş üretici güçlerin, burjuvazinin varlığını ve egemenliğini koşullandıran çağdaş üretim ilişkileri ve mülkiyet rejimine karşı başkaldırışının tarihinden başka bir şey değildir. Bu arada, periyodik olarak her ortaya çıkışlarında burjuva toplumunun varlığını giderek daha fazla tehdit eden ticari krizlere değinmek gerekir her kriz sadece o ana kadar yaratılan belirli bir ürün kitlesini değil, bizzat varolan üretici güçlerin büyük bir bölümünü de düzenli olarak yoketmektedir. Tarihin önceki dönemlerinde bir saçmalık olarak görülen bir salgın, üretim fazlası salgını toplumun üzerine çökmektedir. Toplum kendini birdenbire geçici bir barbarlık durumunda bulmaktadır; sanki bir açlık, bir imha savaşı toplumun tüm yaşama araç-

larını yok etmiştir; sanayi ve ticaret yokolmuştur ama niçin? Çünkü toplum gerektiğinden çok uygarlığa, geçim araçlarına, sanayie, ticarete sahiptir. Toplumun yararlandığı üretici güçler artık burjuva uygarlığı ve mülkiyeti rejiminin gelişmesini kolaylaştırmamakta tam tersine, artık kendilerine engel olan bu rejim için gerektiğinden güçlü bir düzeye varmışlardır; ve toplumsal üretici güçlerin bu engelleri her devirişinde, tümüyle burjuva toplumunun dağınıklığı artmakta ve burjuva mülkiyet rejimi temelinden sarsılmaktadır. Burjuva sistemi bağrında yaratılan zenginliği artık denetleyememektedir. Burjuvazi bu buhranları nasıl atlatmaktadır? Bir yandan bu üretici güçler kitlesinin bir bölümünü şiddete dayanıp yok ederek; diğer yandan da yeni pazarları ele geçirerek ve eskilerini de daha bir derinliğine sömürerek bu buhranların üstesinden gelmeğe çalışmaktadır. Ancak bu çözüm nereye varmaktadır? Sonuçta daha genel ve daha etkili buhranlar ortaya çıkmakta ve bu yenilerini bertaraf etme olanakları giderek azalmaktadır.

Burjuvazinin, feodaliteyi devirirken yararlandığı silahlar bugün artık bizzat burjuvaziye çevrilmiştir.

Ama burjuvazi kendisini yokedecek silahları üretmekle kalmamış; aynı zamanda bu silahları kullanacak insanları, çağdaş işçileri, «proleterler»i de yaratmıştır.

Burjuvazi, yani sermaye büyüdüğü ölçüde, iş bulabilmeleri durumunda yaşayan ve harcadığı emek sermayeyi büyüttüğü taktirde iş bulabilen çağdaş işçi sınıfı, yani proletarya da gelişmektedir. Hergün işgüçlerini yeniden satmak zorunda olan bu işçiler artık diğer ticaret malları gibi bir meta olmuşlardır; sonuç olarak da rekabetin tüm pisliklerine, pazarın tüm dalgalanmalarına hedef olmaktadırlar.

Makinalaşmanın gelişmesi ve işbölümü, proleter

emeğinin tüm bağımsızlık ögelerini yokederek işçi açısından çalışmanın tüm çekiciliğini yoketmiştir. İşçi makinenin basit bir parçası olmakta, kendisinden en basit, en tekdüze, en kolayca öğrenilebilen hareket istemektedir. Sonuç olarak, işçinin maliyeti çok az bir düzeye, sadece hayatını ve neslini sürdürmesi için gerekli olan geçim araçlarının maliyetine düşmektedir. Halbuki, tüm diğer metalar (27) gibi, işgücünün fiyatı da üretim maliyetine eşittir. Böylece, çalışma çekiciliğini kaybettiği oranda, ücret de düşmektedir. Öte yandan ise, yapılan toplam iş, yani harcanan toplam emek, ya çalışma saatlerinin artırılması, yada belirli bir süre içinde yapılması istenen işin artması, makinaların hareketlerinin hızlandırılması, gibi yöntemlerle makinalaşmanın ve işbölümünün geliştiği oranda artmaktadır.

Çağdaş sanayi pederşahi sanatkar ustanın küçük atölyesini sanayici kapitalistin büyük fabrikasına dönüştürdü. Fabrikalarda yoğunlaşana işçi kitleleri askeri anlamda örgütlenerek; basit sanayi askerleri olarak, mükemmel bir subaylar ve çavuşlar hiyerarşisinin denetimine sokuldular. Sadece burjuva sınıfının, burjuva Devlet'inin esiri değil, ama her geçen gün, her geçen saat, makinaların, denetleyicilerin, ve bilhassa bizzat sanayici burjuvanın esiri haline getirildiler. Kârı, tek amacı olarak, açıkça belirttiği ölçüde, bu despotizm daha aşağılık, daha nefret uyandırıcı, daha isyan ettirici oldu.

Çağdaş sanayi gelişip, kol emeğinde ustalık ve güç kullanımının önemi azaldıkça, kadı nve çocuk emeği giderek erkek emeğinin yerini almaktadır. İşçi sınıfı için, yaş ve cinsiyet farklılıklarının toplumsal bir geçerliliği kalmamıştır. Artık, mahiyeti yaşa ve cinsiyete göre değişen iş aletleri söz konusudur.

Bir kez sanayicinin sömürüsüne hedef olan ve artık ücretle çalışmaya başlayan işçi, aynı zamanda bur-

juvazinin diğer ögelerin, mülk sahiplerinin, tüccarın, tefecinin de avı olmaktadır.

Küçük sanayiciler, esnaf, küçük tüccar ve rantiyeler, zenaatçılar ve köylüler, velhasıl orta sınıfların aşağı basamaklarında olanlar proletarya saflarına düşmekte; bir yndan, yetersiz sermayelerinin büyük sanayide kullanılan yöntemlerin uygulanmasına elvermemesi dolayısıyla, büyük kapitalistlerle rekabet edemeyip çökmekte; diğer yandan da, teknik ustalık yeni üretim yöntemleri karşısında aciz kalmaktadır. Böylece, proletarya nüfusun tüm sınıfları tarafından beslenerek büyümektedir.

Proletarya değişik gelişme aşamalarından geçer. Varlığıyla birlikte burjuvaziye karşı mücadelesi de başlar.

Mücadele, önceleri tek tek işçiler, sonra aynı fabrikada çalışan işçiler, sonunda aynı yörede, aynı sanayi dalındaki işçiler tarafından kendilerini dolaysız olarak sömüren burjuvaya karşı başlatılmıştır. İşçiler saldırılarını sadece burjuva üretim ilişkilerine değil; bizzat üretim araçlarına yönelmekte; kendilerininkiyle rekabet eden yabancı metaları yoketmekte, makinaları kırıp dökmekte, fabrikaları yakmakta ve ortaçağ sanatkarının kaybettiği durumu yeniden elde etmeye çabalamaktadırlar.

Bu aşamada, proletarya ülke çapında dağınık ve rekabet yüzünden bölünmüş bir kitle oluşturmaktadır. Bazen işçiler kitle hareketlerinde birleşebiliyorlarsa, bu kendi birliklerinin sonucu değil, ama bu, kendi ince politik amaçlarına ulaşmak için proletaryayı tümüyle birlik halinde tutmak zorunda olan ve bunu da henüz başarabilecek güçte olan burjuvazinin birliği sağlamıştır. Bu aşama süresince, proletarler kendi düşmanlarıyla değil, ama, düşmanlarının düşmanlarıyla, yani mutlak

monarşinin kalıntılarıyla, toprak sahipleriyle, sanayici olmayan burjuvalarla, küçük burjuvalarla savaşmaktadırlr. Tüm tarihi hareket burjuvazinin ellerinde yoğunlaşmıştır; kanazılan tüm zaferler de, bu koşullarda, burjuvazinin zaferidir.

Bu durumda, sanayinin gelişmesi, proleterlerin sayısını artırmakla kalmamış, aynı zamanda daha büyük kitleler halinde yoğunlaştırmış; proleterlerin gücü artmış ve sınıf bilinci de yükselmiştir. Makinalar emeğin farklılaşmasını yokettikçe ve aşağı yukarı her yerde ücreti aynı düşük düzeye indirdikçe, proletaryanın bağrındaki çıkar farklılıkları, varoluş koşulları giderek eşitlenmiştir. Burjuvaların kendi aralarındaki rekabetin giderek artması ve bunun sonucunda ticari buhranların ortaya çıkmasından sonra, ücretler giderek daha istikrarsızlaşmış; makinaların sürekli ve giderek hızlanan gelişmesi işçinin durumunu daha da güçleştirmiş; tek tek işçilerle burjuvalar arasındaki çatışmalar giderek iki sınıf arasında çatışma haline dönüşmüştür. İşçiler, ücretlerini burjuvalar karşısında korumak için dayanışma örgütleri kurmaya başlarlar. Ve muhtemel ayaklanmalara hazır olabilmek için daimi örgütler kurmaya kadar dayanışma büyür. Mücadele, artık yer yer ayaklanmalara dönüşür.

İşçiler arasıra kazanırlar; ama zafer geçicidir. Mücadelelerinin hakiki sonucu kazanılan geçici zaferler değil, emekçilerin durmaksızın büyüyen birliğidir. Büyük sanayinin yarattığı ve değişik yörelerdeki işçilerin ilişkiye geçmesini sağlayan iletişim araçlarının gelişmesini kolaylaştırmaktadır. Böylece, sayısız yerel mücadele, aralarında doğan ilişkiyle aynı niteliğe, ulus çapında bir sınıf mücadelesine yükselmektedir. Ama her sınıf mücadelesi siyasi bir nitelik taşır ve orta çağda iletişim ve ulaşım araçlarının geriliği karşısında burjuvaların ulaş-

mak için asırlar harcadığı birliği, demiryollarının varlığıyla çağdaş proleterler birkaç yıl içinde gerçekleştirmişlerdir.

Proletaryanın sınıfsal yani siyasal bir parti olarak örgütlenmesi yine işçiler arasındaki rekabetten dolayı sürekli olarak altüst olmaktadır. Ancak, herseferinde daha güçlü daha sağlam, daha heybetli olarak yeniden doğmaktadır. Bu örgütlenme, burjuvazinin iç çelişkilerinden yararlanarak işçi sınıfının bazı taleplerinin kanunlaştırılarak kabul edilmesini zorlamakta; İngiltere'de on saatlik işgünü hakkı gibi bazılarını da kabul ettirmektedir.

Eski toplumda meydana gelen çatışmalar, genel olarak, çeşitli tarzlarda proletaryanın gelişmesini kolaylaştırmaktadır. Burjuvazi sonsuz bir savaşın içinde yaşamıştır; önce aristokrasiye karşı, sonra bizzat burjuvazinin, sanayinin ilerlemesiyle çelişen çıkarları haiz kesimleriyle, ve nihayet tüm yabancı ülkelerin burjuvazisiyle her zaman için çarpışmaktadır. Bütün bu mücadeleler de kendisini, proletaryaya ça,rı yapmak, onun yardımını talep etmek ve böylece onu siyasi harekete sürüklemek zorunluluğunda hissetmiştir. Ancak bu davranışıyla proletarlere bızzat kendi eğitiminin ögelerini sunmuş, yani kendi ölümüne sebep olacak silahları sağlamıştır.

Ayrıca, gördüğümüz gibi, egemen sınıfın önemli bölümleri, sanayinin ilerlemesiyle, proletarya saflarına akmak zorunda kalmış, veya en azından kendi varlık koşullarının tehdit edildiğini hissetmişlerdir. Bu kesimler de proletaryaya bir dolu eğitim unsurları getirmişlerdir.

Nihayet, sınıf mücadelesinin belirleyici anı yaklaştığında, egemen sınıfın, tümüyle eski toplumun çözülme süreci öylesine şiddetli ve sert bir nitelik kazanır ki egemen sınıfın küçük bir bölümü sınıfından kopar ve

devrimci sınıfla, kendisiyle birlikte «geleceği» getiren sınıfla birleşir. Geçmişte soyluluğun bir kesiminin burjuvaizye katıldığı gibi, günümüzde de burjuvazinin bir bölümü, ve özellikle tarihi hareketin bütünüyle gelişimini teorik olarak kavrayabilme düzeyine yükselmiş bir bölüm burjuva ideoloğu proletaryanın saflarına geçer.

Günümüzde burjuvaziye karşı koyan bütün sınıfların arasında, hakikaten devrimci tek sınıf sadece proletaryadır. Diğer sınıflar büyük sanayinin gelişmesiyle birlikte çürümekte ve yokolmaktadırlar; proletarya ise, tam tersine, büyük sanayinin en gerçek ürünüdür.

Tümüyle orta sınıflar, küçük sanayiciler, dükkan sahipleri, zanaatçiler, köylüler, hepsi burjuvaziye karşı savaşırlar çünkü o, orta sınıflar olarak varlıklarını tehdit eden bir güçtür. Onun için, bu sınıflar devrimci değil, tutucudurlar; hatta daha da öte, gericidirler: Tarihin çarkını geri çevirmeye çalışırlar. Devrimcilikleri, sadece kaçınılmaz olarak proletarya saflarına geçmelerindendir: Bu durumda güncel çıkarlarını değil gelecekteki çıkarlarını savunurlar; özgül görüş açılarını terkederek proletaryanınkini benimserler.

Eski toplumun aşağı tabakalarının çürümesinin edilgen bir ürünü olan lümpen proletarya ise yer yer proleter devrim tarafından hareketin saflarına katılabilir; ancak hayat koşulları onu gericiliğe satılmaya en elverişli güç olarak tutmaktadır.

Eski toplumun varoluş koşulları, proletaryanın varoluş koşulları içinde zaten yıkılmışlardır. Proleter mülksüzdür; karısı ve çocuklarıyla ilişkisinin burjuva ailesindekilerle hiçbir ortak yanı yoktur; İngiltere'de olsun, Fransa'da, Amerika'da, Almanya'da olsun, çağdaş sanayi emeği, işçinin sermayeye esareti proleterleri tüm ulusal niteliklerden arındırmıştır. Yasalar, ahlâk,

din, proleterin gözünde, arkalarında burjuva çıkarlarını gizleyen burjuva önyargılardır.

Geçmişte iktidarı ele geçiren bütün sınıflar, kendi çıkarlarını güvence altına alan koşulları topluma kabul ettirerek kazandıkları durumu sağlamlaştıramya çalışmışlardır. Proleterler ise, ancak bugünkü kendi mülk edinme tarzlarına ve yine, günümüze kadar ortaya çıkan her mülk edinme tarzını ortadan kaldırarak toplumsal üretici güçlerin gerçek hakimi olabilirler. Proleterlerin, kendilerine ait, kurtarıp koruyacakları hiçbir şeyleri yoktur, özel mülkiyetin tüm güvencesini, geçmişteki tüm güvenliğini yıkmak durumundadırlar.

Daha önceki tüm tarihi hareketler, azınlıklar tarafından veya azınlıkların çıkarına gerçekleştirilmiştir. Proleterya hareketi, muazzam çoğunluğun çıkarına muazzam çoğunluğun doğal hareketidir. Günümüzdeki toplumun aşağı bir tabakası olan proletarya, resmi toplumun egemen yapısını oluşturan tabakaların tüm üstyapısını yıkmadan davranıp doğrulamaz.

Proletaryanın burjuvaziye karşı mücadelesi, özünde ulusal bir mücadele olmamasına rağmen, öncelikle ulusal bir biçim taşır. Her ülkenin proletaryası, herşeyden önce, kendi burjuvazisiyle hesaplaşmasını bitirmek zorundadır.

Proletaryanın gelişme aşamalarını genellikle özetleyerek, günümüz toplumunu biçimlendiren, az çok gizli iç savaşın, bu savaşın açıkça devrim niteliğini kazandığı ve proletaryanın, burjuvaziyi şiddete dayanarak devirip kendi egemenliğini kurduğu ana kadarki tarihini tekrar belirttik.

Gördüğümüz gibi, tüm önceki toplumlar, ezen ve ezilen sınıflar antagonizması üzerine kurulmuştur. Ancak, bir sınıfı ezebilmek için, en azından onun esaret altında da olsa yaşamasına imkan verecek varoluş koşul-

larını güvence altına almak gerekmektedir. Küçük burjuvanın feodal, mutlakiyet boyunduruğu döneminde, burjuva düzeyine yükseldiği gibi, toprak köleliği döneminde de, serf bir komün üyesi olmayı başarmıştır. Çağdaş işçi ise, sanayinin ilerlemesiyle birlikte yükselmek bir yana, tam tersine, her zaman daha aşağıya hatta kendi sınıfının yaşam koşullarının altına düşmektedir. Emekçi yoksullaşmakta, ve yoksullaşma, nüfustan ve varlıktan daha hızlı artmaktadır. Burjuvazinin, artık yönetici işlevini yerine getirmekten ve egemen yönetici yasa olarak kendi varlık koşullarını topluma kabul ettirmekten aciz olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Burjuvazi artık yönetemez durumdadır, çünkü esirinin varlığını, bu esaret çerçevesinde güvence altına almaktan acizdir, çünkü esirini öyle bir düzeye indirmiştir ki kölesi kendini besleyecek yerde, kendisi köleyi beslemek zorundadır. Toplum artık burjuvazinin egemenliğinde yaşayamaz durumdadır, bu da burjuvazinin varlığının toplumun varlığıyla artık bağdaşamayacağı demektir.

Burjuvazinin varlığı ve egemenliğinin esas şartı varlığın özel ellerde birikmesi; sermayenin oluşması ve büyümesidir; sermayenin varoluş koşulu ise, ücretli emektir. Ücretli emek sadece, işçilerin kendi aralarındaki rekabete dayanır. Burjuvazinin, kendi isteğiyle olmaksızın ve direnmeksizin aktif bir ögesi olduğu sınai ilerleme, işçilerin rekabetten doğan tecriti yerine, yanyana getirilerek devrimci birlik oluşturmalarını sağlamıştır. Böylece, büyük sanayinin gelişmesi, burjuvazinin üretim ve mülkiyet sistemini dayandırdığı temeli ayaklarının altından kaydırmaktadır. Herşeyden önce, burjuvazi kendi mezar kazıcılarını üretmektedir. Burjuvazinin devrilmesi ve proletaryanın zaferi de kaçınılmaz sonuçlardır.

II
PROLETERLER VE KOMÜNİSTLER

Proleterlerin tümü karşısında, komünistlerin tavrı nasıldır?

Komünistler, diğer işçi partilerine karşı ayrı bir parti oluşturmazlar.

Komünistlerin, proletaryanın tümünden farklı çıkarları kararları yoktur.

İşçi hareketini biçimlendirmek ve yönlendirmek isteğiyle özel ilkeler ortaya koymazlar.

Komünistler, diğer işçi partilerinden iki noktada ayrılırlar:

1. Proleterlerin ulus çapında yürüttükleri mücade-

lelerde, proleteryanın ortak çıkarlarını ulusallıktan bağımsız olarak öne sürer ve değerlendirirler;

2. Proletarya ve burjuvazi arasındaki mücadelenin değişik aşamalarında, her zaman için, hareketin bütünlüğünün çıkarlarını temsil ederler.

Böylece, pratikte. komünistler bütün ülkelerin işçi partilerinin en kararlı bölümü, tüm ötekileri hareketlendiren bölümdür; teoride ise, proletarya önünde, proletarya hareketinin koşullarını, gelişimini ve genel sonuçlarını açıkça kavrayabilme üstünlüğüne sahiptirler.

Komünistlerin acil amacı, tüm diğer proleter partilerininkiyle aynıdır. Proletaryanın sınıfsal örgütlenmesi, burjuva egemenliğinin devrilmesi, siyasal iktidarın proletarya tarafından ele geçirilmesi.

Komünistlerin teorik kavramları, dünya üzerindeki herhangi bir «reformatör» (*) tarafından icat veya keşfedilen düşüncelere, ilkelere kesinlikle dayanmaz.

Komünistlerin teorik kavramları, varolan bir sınıf mücadelesinin, gözlerimiz önünde cereyan eden bir tarihi hareketin gerçek koşullarının genel terimlerle ifadesidir. Günümüze değin varolan mülkiyet ilişkilerinin ortadan kaldırılması komünizmin ayırdedici özelliği değildir.

Mülkiyet ilişkileri sürekli olarak değişikliklere, tarihi dönüşümlere uğramıştır.

Örneğin, Fransız Devrimi, burjuva mülkiyet biçimi lehine, feodal mülkiyeti ortadan kaldırmıştır.

Komünizmin ayırdedici özelliği, genel olarak mülkiyetin değil, burjuva mülkiyetinin ortadan kaldırılmasıdır.

Ancak, bugünkü özel mülkiyet biçimi, yani burjuva

(*) Amacı, dünyayı değiştirip, kendi planlarına göre yeniden inşa etmek olan bir tür ruh hastası. (ÇN)

mülkiyeti, sınıfsal antagonizmaya, insanın insan tarafından sömürülmesine dayanan üretim ve mülkiyet tarzlarının sonuncusu ve en mükemmelidir.

Bu anlamda, komünistler, teorilerini tek bir formülle özetleyebilirler: Özel mülkiyetin ortadan kaldırılması.

Biz, komünistler, kendi emeğinin ürünü olarak kazanılan mülkiyeti, tümüyle özgürlüğün, tüm beşeri faaliyetin, tüm kişisel bağımsızlığın temeli olduğu iddia edilen mülkiyeti ortadan kaldırmak istemekle itham ediliyoruz.

Kişisel mülkiyet, yani emeğin ve yeteneğin ürünü! Acaba burjuva mülkiyet biçiminden öncekilerden yani küçük burjuva (zenaatçı) ve küçük köylü mülkiyetinden mi bahsedilmek isteniyor? Bizim o mülkiyet biçimleriyle uğraşmamıza gerek yok, sanayinin ilerlemesi onları zaten yıkmış ve hergün yıkmaktadır.

Yoksa bugünkü özel mülkiyetten, yani burjuva mülkiyetinden mi bahsedilmek isteniyor?

Ama, ücretli emek, yani proleter emeği kendisi için bir mülkiyet yaratabilir mi? Kesinlikle hayır. Ücretli emek, sermayeyi, yan ikendisini sömüren, ve ancak, yeniden sömürebilmek amacıyla, herzaman daha fazla ücretli emek üreterek büyüyebilen mülkiyeti yaratır. Şimdiki biçimiyle mülkiyet, sermaye ve emek arasındaki çelişkiye dayanmaktadır. Bu çelişkinin iki yanını inceleyelim.

Kapitalist, üretim sürecinde sadece kişisel bir duruma değil, ama aynı zamanda toplumsal bir duruma da sahiptir. Sermaye kollektif bir üründür: Birçok kişinin ortak faaliyeti, ve hatta, son tahlilde, tüm kişilerin, tüm toplumun ortak faaliyeti sermayeyi yaratır.

Onun için, sermaye kişisel değil; toplumsal bir güçtür.

Bundan dolayı da, sermayenin toplumun tüm üyelerinin ortak mülkiyeti haline getirilmesi, kişisel bir mülkiyetin ortak mülkiyet haline getirilmesi değildir. Sadece mülkiyetin toplumsal niteliği değişir. Sınıfsal niteliğini kaybeder.

Ücretli emeğe gelince!

Ücretli emeğin ortalama fiyatı, asgari ücret, yani işçinin işçi olarak yaşamını sürdürebilmesi gerekli geçim araçlarının tutarıdır. Sonuç olarak, işçinin emeğiyle edinebildiği, kıt kanaat varlığını sürdürebilmesine yetmektedir. Emek ürünlerinin, ertesi günkü hayatın yeniden üretilmesi için, kişisel mülk edinilmesini, başkasının emeği üzerinde egemenlik kurmaya yarayabilecek hiçbir kâr bırakmayan bu mülk edinmeyi hiçbir şekilde istemiyoruz. İstediğimiz, artık sadece sermayeyi büyütmek için, ve egemen sınıfın çıkarlarını yönüne göre yaşayabilen işçinin esaret altında olduğu bu mülkiye tarzını ortadan kaldırmaktır.

Burjuva toplumunda, yaşayan varlığın, insanın emeği birikmiş sermayeyi artırma aracından başka birşey değildir. Komünist toplumda ise, birikmiş emek emekçilerin varlığını geliştirme, zenginleştirme ve güzelleştirmenin bir aracıdır.

Burjuva toplumunda, geçmiş şimdiki zamana; komünist toplumda ise şimdiki zaman geçmişe egemendir. Burjuva toplumunda, sermaye bağımsız ve kişisel, çalışan kişi ise ne bağımsız ne de kişilik sahibidir.

İşte böyle bir yapının yıkılmasını, burjuvazi kişiliğin ve özgürlüğün yıkılması olarak adlandırıyor! Ve haklı da! Çünkü hedefimiz, açıkça, burjuva kişiliğini, burjuva bağımsızlığını, burjuva özgürlüğünü yıkmaktır.

Burjuva üretim biçiminin güncel koşullarında, özgürlük, ticaret özgürlüğü, alım satım özgürlüğüdür.

Ancak, alım satım ortadan kalkarsa, alım satım öz-

gürlüğü de yokolur. Geri kalanlarına gelince, burjuvazinin tüm liberal şarlatanlıkları gibi ticaret özgürlüğü üzerine tüm gösterişli sözleri de, ancak ortaçağın kısıtlı alım satımı, baskı altındaki burjuvasıyla kıyaslandığında bir anlam kazanabilir; alım satımın, burjuva üretim biçiminin ve bizzat burjuvazinin, komünizm tarafından, yıkılması sözkonusu olduğunda bu sözlerin hiçbir anlamı yoktur.

Özel mülkiyeti kaldırmak istememizden dehşete düşüyorsunuz. Ama, sizin toplumunuzda, özel mülkiyet nüfusun onda dokuzu için sözkonusu değildir. Mülkiyet, bu onda dokuzun elinde hiç olmayışı yüzünden sizin elinizdedir. Siz ise bizi, varlığı toplumun büyük bir çoğunluğunun her türlü mülkiyetten yoksun olması şartına bağlı bir mülkiyeti yıkmak istemekle itham ediyorsunuz.

Kısacası, size ait olan mülkiyeti yıkmak istemekle itham ediyorsunuz. Hakikaten de istediğimiz budur.

Emeğin sermayeye, paraya, ranta, kısacası tekelleştirilebilecek bir toplumsal güce çevrilemeyeceği, yani kişisel mülkiyetin burjuva mülkiyetine dönüştürülemeyeceği andan itibaren, birey yokolur diyorsunuz.

Böylece, kişiden bahsettiğimizde, sadece burjuvadan, burjuva mülk sahibinden bahsettiğinizi itiraf ediyorsunuz. İşte bu kişi de, kesinlikle ortadan kaldırılmalıdır.

Komünizm, hiç kimseyi toplumsal ürünleri mülk edinme gücünden yoksun bırakmaz; sadece, başkasının emeğini mülk edinerek ona hükmetme gücünü yokeder.

Özel mülkiyetin kaldırılmasıyla tüm beşeri faaliyetin sona ereceği, genel bir tembelliğin dünyayı saracağı iddia edilmekte.

Öyle olsaydı, burjuva toplumu, tembellik yüzünden, çoktan yıkılırdı, çünkü, bu toplumda, çalışanlar kazan-

mamakta, kazananlar da çalışmamaktadır. Bütün itiraz sermaye olmayınca, ücretli emeğinde olmayacağı mantığının gereksiz tekrarına indirgenmektedir.

Maddi ürünlerin komünist üretim ve mülkiyet biçimine yöneltilen ithamlar ,aynı biçimde fikir ürünleri üretimi ve mülkiyetine de yöneltilmiştir. Burjuva için sınıfsal mülkiyetin yokolmasının bütün üretimin yokolmasına eşit olduğu gibi, aynı biçimde sınıfsal kültürün yokolması da, onun için her türlü kültürün yokolmasıdır.

Ama burjuvanın kaybından yaslara boğulduğu bu kültür; toplumun büyük bir çoğunluğunu makine haline getirmek için üretilen bir eğitimden başka bir şey değildir.

Fakat amacınız burjuva mülkiyetinin ortadan kaldırılması düşüncesini kendi burjuva özgürlük, kültür, hukuk kavramlarınızı uygulamaksa, bizimle uğraşmanız gereksizdir. Bu düşünceleriniz bizzat burjuva üretim ve mülkiyet sisteminden kaynaklanmaktadır. Tıpkı hukukunuzda sınıfınızın yasalarla ifade edilmiş somut sınıfsal varoluş koşullarınca belirlenen iradesi olması gibi.

Bugünkü üretim ve mülkiyet ilişkilerinizi [ki üretimin gelişimi içinde doğan ve yokolan yani geçici ilişkilerdir.] doğanın ve mantığın ebedi yasaları düzeyine yükselten bencil kavramlarınız, bugün tarihten silinmiş egemen sınıfların kavramlarından farksızdır. Antik mülkiyet için, feodal mülkiyet için kabullendiğinizi; burjuva mülkiyeti için bir türlü kabul edemiyorsunuz.

Ailenin ortadan kaldırılmasına gelince en radikal düşünceli kişiler dahi, komünistlerin bu utanç verici amacı karşısında öfkeleniyorlar.

Bugünkü burjuva ailesi hangi temele dayanmaktadır? Sermayeye, kişisel çıkara, aile tam gelişmiş biçi-

miyle, sadece burjuvazi için mevcuttur; Madalyonun öteki yüzünde ise proleterlerin her türlü ailesi yokedilmiş ve yaygın biçimde fuhuş söz konusudur.

Madalyonun bir yüzü, öteki yüzünün yokolmasıyla, doğal olarak yokolur ve sermayenin ortadan kalkmasıyla her ikisi de yokolur.

Bizi, çocukların ana babaları tarafından sömürülmesini yoketmek istemekle mi itham ediyorsunuz? Bu suçu kabulleniyoruz.

Fakat, ailevi eğitim yerine toplumsal eğitimi getirmekle, sizce en kutsal bağları parçalıyoruz.

Ya sizin eğitiminiz! Onu da toplum belirlemiyor mu? Sizin eğitiminizi de çocuklarınızı içinde yetiştirdiğiniz toplumsal koşullar, toplumun dolaylı ya da dolaysız müdahalesi; okullar belirlemiyor mu? Toplumun eğitim üzerindeki etkisini komünistler icadetmedi; onlar, yalnızca niteliğini değiştiriyor ve egemen sınıfın etkisinden kurtarıyorlar.

Aile ve eğitim üzerine, çocuğu ana babasına bağlayan tatlı ilişkiler üzerine verilen burjuva nutukları büyük sanayinin proleteri için tüm aile bağlarını yıkması ve çocuklarını basit ticaret öğeleri, basit çalışma araçları haline getirdiği ölçüde gitgide daha tiksindirici olmaktadır.

Fakat tüm burjuvazi, koro halinde, «Siz komünistler, kadınları ortak mülkiyet haline getirmek istiyorsunuz!» diye bağırıyor.

Burjuva için karısı sadece bir üretim aracıdır. Üretim araçlarının toplumsallaştırılacağını duymuştur ve bundan da, doğal olarak, kadınların da bu toplumsallaştırmaya tabi olacağı sonucunu çıkarmaktadır.

Söz konusu olanın, kadını bugünkü basit üretim aracı rolüne son vermek olduğunu aklından geçirmez.

Komünistlerce savunulan bu düşünce, kadının res-

men ortak mülkiyet olması burjuvalarımızda öylesine yüksek ahlaki bir korku yaratmıştır ki; işte bundan daha gülünç bir şey olamaz. Komünistlerin kadın üzerinde ortak mülkiyeti getirmesine gerek yok; bu mülkiyet her zaman varolmuştur.

Burjuvalarımız, resmi fuhuştan bahsetmezsek proleterlerin karılarını ve kızlarını el altında bulundurmaktan yetinmeyerek, birbirlerinin karı ve kızlarını baştan çıkarmaktan adicesine zevk alırlar.

Burjuva evliliği, gerçekte evli kadınlar üzerinde ortaklıktır. Ve burjuvalarımız söylediklerinde haklı olsalar bile, kadın üzerindeki iki yüzlülükle gizlenilen bir ortaklığın yerine açık ve yasal bir ortaklık getirmek istemekle komünistler itham edilebilir mi? Bugünkü üretim tarzının kaldırılmasıyla, en azından, bundan kaynaklanan kadınlar üzerindeki ortaklığın, yani resmi veya gayri resmi fuhuşun da yokolacağı aşikardır.

Ayrıca komünistler, vatanı, ulusu yıkmak istemekle itham ediliyorlar.

İşçilerin vatanı yoktur. Sahip olmadıkları bir şey ellerinden alınamaz. Her ülkenin proletaryası ilk önce siyasal iktidarı ele geçirmek ulusal sınıf haline gelmek, bizzat uluslaşmak zorunda olduğundan kelimenin burjuva anlamıyla kesinlikle değil, ama bu anlamda ulusaldır.

Burjuvazinin gelişmesi ticaret özgürlüğü, dünya pazarı, sanayi üretiminin her yerdeki benzerliği ve tüm bunların yarattığı varoluş koşullarıyla şimdiden, ulusal ayrılıklar ve halklar arasındaki uzlaşmaz çelişkiler giderek yokolmaktadır.

Egemen proletarya bunları daha çabuk yokedecektir. En azından uygar ülkelerde, proletaryanın ortak hareketi kurtuluşu için ilk şartlardan biridir. İnsanın insan tarafından sömürülmesini ortadan kaldırın, bir ulu-

sun diğer bir ulus tarafından sömürülmesini de yoketmiş olursunuz.

Ulus içindeki sınıfsal antagonizma ortadan kalktığında, uluslar arasında düşmanlık da yokolacaktır

Genel olarak komünizme, dini, felsefi ve ideolojik açılardan yöneltilen ithamlar ise derinlemesine bir inceleme gerektirecek düzeyde değiller.

İnsanların yaşam şartlarında; toplumsal ilişkilerinde ve toplumsal yaşayışlarındaki her değişme ile birlikte, düşüncelerinin anlayışlarının ve kavramlarının, kısacası bilinçlerinin değiştiğini kavrayabilmek için derin bir sezgi her halde gerekmez.

Düşünce tarihinin gösterdiği gibi; düşünsel üretim maddi üretimden başka ne ile değişir ki? Her dönemin egemen düşünceleri, her zaman egemen sınıfın düşünceleri olmuştur.

Tüm bir toplumu devrim yoluyla değiştirecek düşüncelerden bahsediliyorsa bu sadece eski toplumun bağrında yeni bir toplumun unsurlarının oluştuğu ve eski düşüncelerinin çözülmesinin, eski yaşam koşullarının çözülmesine ayak uydurduğu olgusunu belirtmektir.

Antik dünya çökerken, eski dinler hıristiyanlık tarafından mağlup edildiler, XVIII. yüzyılda, hristiyan düşünceler yerlerini ilerleme fikirlerine terk ederken, feodal toplum, o zamanlar devrimci olan burjuvazi ile son savaşını yapıyordu. Vicdan özgürlüğü, din özgürlüğü gibi düşünceler bilgi alanında serbest rekabetin egemenliğini ifade etmişlerdir.

(Şüphesiz, dinî, ahlakî, felsefî, siyasî, hukukî düşüncelerin tarihi gelişme boyunca değiştikleri söylenecektir. Ama din, ahlak, felsefe, siyaset, hukuk, bu değişmelere rağmen her zaman varolmuşlardır.

Ayrıca, tüm toplumsal sistemler için geçerli özgürlük, adalet gibi ebedi hakikatler vardır. Halbuki, komü-

nizm bu ebedi hakikatleri ortadan kaldırıyor, biçimlerini yenilemek yerine, dini ve ahlakı yokediyor, bu da önceki tarihi gelişmeyi tümüyle reddetmek demektir.)

Bu itham, özünde nedir? Tüm toplumsal tarih, günümüze değin, sınıfsal antagonizmalardan döneme göre değişik biçimler alan uzlaşmaz çelişkilerden oluşmuştur.

Ancak, bu uzlaşmaz çelişkiler hangi biçimi alırsa alsın toplumun bir kesiminin bir diğeri tarafından sömürülmesi tüm geçmiş dönemlerin ortak olgusudur. Onun için, tüm çeşitliliği ve değişikliğine rağmen, bütün yüzyılların toplumsal bilincinin bütünüyle ancak sınıflararası uzlaşmaz çelişkinin kesinlikle ortadan kalkmasıyla mümkün olabilecek, bazı ortak yanlarının olmasının şaşılacak bir tarafı yoktur. Komünist devrim, geleneksel mülkiyet rejiminden en köklü kopuştur; bu devrim sürecinde, geleneksel düşüncelerden en köklü bir biçimde kopuş da olağandır.

Artık burjuvazinin komünizme yönelttiği itirazları bir yana bırakalım.

Yukarıda gördüğümüz gibi işçi devriminin ilk etabı proletaryanın egemen sınıf haline gelmesi, demokrasinin kurulmasıdır.

Proletarya, sermayeyi dilim dilim burjuvazinin elinden almak, tüm üretim araçlarını devletin yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletaryanın elinde merkezileştirmek ve üretici güçleri mümkün olan en yüksek hızla artırmak için bu siyasal egemenliğinden yararlanır.

Bu ise başlangıçta burjuva mülkiyet hakkı ve üretim biçiminin doğal olarak, şiddete dayanan zor yöntemiyle, yani, ekonomik olarak, yetersiz ve imkansız görünen, ancak, hareket sürecinde kendilerini aşan ve tümüyle bu üretim tarzını yıkma aracı olarak zorunlu ha-

le gelen tedbirlerle gerçekleştirilebilir. Şüphesiz ki bu tedbirler değişik ülkelerde farklı olacaktır.

Bu arada, en ilerici ülkeler için, aşağıdaki tedbirler genel olarak uygulanabilir :

1. Toprak mülkiyetinin kaldırılması ve bütün toprak rantının devlet (Proleter devlet. çn.) harcamalarına ayrılması

2. Gerçekten kademeli gelir vergisi

3. Miras hakkının kaldırılması

4. Kaçanların ve başkaldıranların tüm varlıklarına el konulması

5. Sermayesi devlete ait ve bu alanda mutlak tekel hakkına sahip bir ulusal banka aracılığıyla tüm kredinin Devlet elinde merkezileştirilmesi

6. Tüm ulaşım ve haberleşme araçlarının devlet elinde merkezileştirilmesi

7. Ulusal fabrika ve üretim araçlarının çoğaltılması; genel bir plân dahilinde işlenmemiş toprakların tarıma açılması ve ekili toprakların islahı.

8. Herkes için çalışma yükümlülüğü; özellikle tarım için, sanayide olduğu gibi seferberlik ordularının örgütlenmesi.

9. Tarım emeği ve sanayi emeğinin birleştirilmesi; kent ve kır arasındaki antagonizmayı yavaş yavaş yokedecek tedbirler.

10. Bütün çocuklar için kamusal ve parasız eğitim. Fabrikalarda, şimdiki biçimiyle çocuk emeğinin kullanımının kaldırılması. Eğitimin maddi üretimle birleştirilmesi.

Gelişme sürecinde sınıfsal antagonizmanın yokolması ve tüm üretimin tamamen birleşmiş ulusun elinde yoğunlaşmasıyla, halk iktidarı siyasal niteliğini kaybeder. Adından da anlaşılacağı gibi, siyasal iktidar bir sınıfın bir diğerini ezmek için, örgütlenmiş gücüdür. Eğer

proletarya, burjuvaziye karşı mücadele ederken, zorunlu olarak sınıfsal örgütlenmesini gerçekleştirebilir, bir devrimle egemen sınıf haline gelebilir ve egemen sınıf olarak da eski üretim tarzını şiddete dayanarak, yokedebilirse biryandan eski üretim tarzını yıkarken ayni zamanda sınıfsal antagonizmanın koşullarını da yokeder, gene olarak sınıfları ve giderek kendi sınıfsal egemenliğini de ortadan kaldırır.

Sınıfları ve sınıfsal uzlaşmaz çelişkileriyle eski burjuva toplumunun yerine her bireyin özgür gelişmesinin, herkesin özgür gelişmesinin şartı olduğu bir toplum doğar.

III
SOSYALİST VE KOMÜNİST LİTERATÜR

1. REAKSİYONER (GERİCİ) SOSYALİZM

a) Feodal sosyalizm

Tarihi durumlarından dolayı, Fransız ve İngiliz Aristokrasileri, burjuva toplumuna karşı kutsal söylevler vermeği kendilerine iş edinmişlerdi. Temmuz 1830 Fransız Devriminde, İngilizlerin reform hareketinde aristokrasiler bu şeytan türedilerin darbeleri altında yine mahvaldular. Aristokrasiler için ciddi bir mücadele artık söz konusu olamazdı. Sadece edebiyat alanında mücadele imkanı kalmıştı. Ancak, edebi alanda bile resto-

rasyon (*) döneminin eskimiş lafızları geçersiz kalıyordu. Aristokrasi sempati uyandırabilmek için kendi çıkarlarından vazgeçmiş ve sadece sömürülen işçi sınıfının çıkarı için burjuvazinin karşısına dikilmiş görünmek zorundaydı. Böylece yeni efendisine düzdüğü hicivler ve onun kulağına fısıldadığı pek de içaçıcı olmayan kehanetlerle tatmin olmağa çalışıyordu.

İşte, yakınmalar ve hicivlerle geçmişin yankıları ve geleceğin tehditleriyle karışık olarak feodal sosyalizm böyle doğdu. Acı, tehlikeli ve nükteli eleştirileri, bazen burjuvazi kalbinden yaraladıysa da, feodal sosyalizmin çağdaş tarihin işleyişini anlamaktaki mutlak güçsüzlüğü daima gülünç etkiler yapıyordu.

Bu aristokrat baylar, halkı arkalarına alabilmek amacıyla dilencinin çanağını kendilerine bayrak yaptılar; ama halk onlara yaklaşır yaklaşmaz arkalarındaki eski feodal sancakları farketti ve aşağılayıcı kahkahalarla saflarını terketti.

Fransız Lejitimistlerinin bir kesiminin ve Genç İngiltereciler'in (28) görünümü böyleydi.

Feodalite şampiyonları kendi sömürü tarzlarının burjuvazininkine benzemediğini ispat ederlerken, bir şeyi unutuyorlar: Feodalitenin, tamamen ve artık bugün yokolmuş koşullarda sömürüsünü gerçekleştirdiğini, feodal rejim altında çağdaş proletaryanın var olmadığını söylerken de yine bir şey unutuyorlar: Feodalitenin, tamamen değişik ve artık bugün yokolmuş koşullarda, sömürüsünü gerçekleştirdiğini, feodal rejim altında çağdaş proletaryanın varolmadığını söylerken de

---

(*) 1660 - 1689 İngiliz Restorasyonundan değil 1814 - 1830 Fransız Restorasyonundan bahsedilmektedir. (1888 tarihli İngilizce baskıya Engels'in notu).

yine bir şey unutuyorlar. Burjuvazinin, kesinlikle onların toplumsal organizasyonundan doğduğunu.

Zaten, eleştirilerinin gerici niteliği öylesine açık ki burjuvaziye yönelttikleri başlıca suçlama, tüm eski toplumsal düzeni yıkacak bir sınıfın, burjuva üretim biçimini bağrında gelişmesine izin verildiğini belirtmekten ibarettir.

Burjuvaziye yönelttikleri ithamda genel olarak proletaryayı yaratmaktan ziyade devrimci bir proletarya yaratmış olmasındadır.

Bu arada siyasal mücadelede işçi sınıfına karşı uygulanan tüm şiddet tedbirlerinde aktif rol oynarlar.

Ve günlük hayatta da cafcaflı lafızlarına karşılık sanayi ağacından düşen meyvaları toplamak ve sadakatlerini, sevgilerini ve şereflerini, yün, şeker pancarı ve alkol ticaretiyle trampa etmek üzere sisteme uyarlanırlar (*).

Papaz ve feodal senyor nasıl her zaman elele yürümüşse, kilise sosyalizmi de feodal sosyalizmle yanyana yürümüştür.

Hıristiyanlığın oruç türlerine bir sosyalizm rengi vermekten daha kolay şey yoktur. Hıristiyanlıkta özel mülkiyete, evlenmeğe, Devlet'e karşı çıkmamış mıdır? Ve yerlerine sadakayı ve yoksulluğu, bereketi ve kendi

---

(*) Bu başlıca topraklarının büyük bir bölümünü çıkarları için kahyalar aracılığıyla işleten tarım aristokrasisi ve kendi toprakları üzerinde yaşayan asil despot toprak ağalarının bulunduğu Almanya'yı kapsamaktadır; bunlar ayrıca büyük şeker ve şarap imalathaneleri sahipleridir. En zengin İngiliz Aristokratları henüz o düzeyde değildi. Bu arada kentin düştüğü hallerde uğradıkları kayıpları telafi etmek için ünvanlarını durumları az çok şüpheli anonim şirketlerin kurucularına ödünç veriyorlardı. (1888 tarihli İngilizce baskıya Engel'in notu.)

vücuduna eziyet etmeyi, manastır hayatını ve kiliseyi vaaz etmemiş midir? Hıristiyan sosyalizmi aristokrasinin üzüntüden kavrulan yüreğine papazın serptiği kutsal sudan başka bir şey değildir.

b) Küçük Burjuva Sosyalizmi

Feodal aristokrasi, burjuvazinin çökerttiği ve çağdaş burjuva toplumunda varoluş koşulları zayıflayan ve yok olan tek sınıf değildir. Ortaçağın küçük burjuvaları ve küçük köylüleri çağdaş burjuvazinin doğuşunu hazırlayan öncülerdi. Sanayi ve ticaretin az geliştiği ülkelerde bu orta sınıf, gelişen burjuvazinin yanı sıra bitkisel bir hayat sürmektedir.

Çağdaş uygarlığın tam olarak geliştiği ülkelerde proletarya ve burjuvazi arasında dalgalanan yeni bir küçük burjuva sınıfı oluşmuştur; burjuva toplumunun tamamlayıcı öğesi olan bu sınıf sürekli olarak yenilenmekte, ama bu sınıfı oluşturan kişiler rekabet yüzünden sürekli olarak proletarya saflarına katılmakta ve büyük sanayinin gelişmesiyle, bu orta sınıf çağdaş toplumun bağımsız bir kesimi olarak hayatiyetini tamamen kaybedeceği ve ticarette üretimde ve tarımda yerini şeflere ve memurlara bırakacağı tarihin yaklaştığını görüyor.

Nüfusunun yarıdan çok fazlasını köylülerin oluşturduğu Fransa gibi ülkelerde, burjuvaziye karşı proletaryadan yana çıkan yazarların, burjuva düzenini eleştirirken küçük burjuva köylü ölçütlerine dayanmaları ve işçi sınıfını küçük burjuvazinin görüş açısından savunmaları doğaldır. Böylece, küçük burjuva sosyalizmi doğdu. Sismondi sadece Fransa'da değil aynı zamanda İngiltere'de de bu okulun başıydı.

Bu sosyalizm, çağdaş üretim düzeninin ana çelişkilerini büyük bir ustalıkla tahlil etmiştir. İktisatçıların iki yüzlü savunmalarını teşhir etmiştir. Makinalaşma-

nın ve iş bölümünün yıkıcı etkilerini, sermayenin ve toprak mülkiyetinin yoğunlaşmasını, aşırı üretimi, buhranları, küçük burjuvaların ve köylülerin kaçınılmaz çöküşünü, proletaryanın sefaletini, üretimdeki anarşiyi, servet dağıtımındaki korkunç eşitsizliği uluslararasında sınai imha savaşlarını, eski geleneklerin, eski aile ilişkilerinin, eski milliyetlerin çözülüşünü inkar edilemeyecek biçimde ispat etmiştir.

Ancak olumlu içeriğine değerlendirdiğimizde bile bu sosyalizm ya eski üretim araçlarını ve bunlarla birlikte de eski mülkiyet düzenini tüm eski toplumu restore etmek amacındadır, ya da çağdaş üretim ve değişim araçlarını, halen parçalanmış ve bizzat bu araçlar tarafından paramparça edilmiş bulunan eski mülkiyet düzeni çerçevesine zorla sıkıştırmak ister. Bu sosyalizm her iki durumda da hem gerici hem de ütopiktir.

Bu sosyalizmin son sözü şöyledir: Üretimde lonca düzeni; tarımda pederşahi düzen.

Bu okul son dönemlerini, içki gecesinin sabahındaki adi sersemlik benzeri bir bunalım içinde tamamladı.

c) Alman Sosyalizmi veya «hakiki» sosyalizm

Egemen bir burjuvazinin baskısı altında doğan ve bu egemenliğe karşı başkaldırışın ifadesi olan Fransız sosyalist ve komünist literatürü, Almanya'ya burjuvazinin feodal mutlakiyete karşı mücadeleye başladığı sırada getirildi.

Alman filozofları, yarı filozofları ve dehaları bu literatüre büyük bir açlıkla saldırdılar ama, sadece Fransız literatürünün Almanya'ya getirilmesinin ayni zamanda Fransa'daki yaşam koşullarının da getirilmesi demek olmadığını unuttular. Almanya'daki yaşam koşullarıyla karşılaşan bu literatür tüm acil pratik anlamını kaybediyordu ve sadece edebi bir niteliğe büründü. Ha-

kiki toplumun ve insan türünün devamının gerçekleştirilmesi üzerine gereksiz spekülasyonlar haline geldi. Böylece XVIII. yüzyıl Alman filozofları için Fransız Devriminin talepleri genel olarak, «pratik akıl»ın taleplerinden başka bir şey değildir. Ve devrimci Fransız burjuvalarının irade biçimleri onların gözünde saf iradenin, olmak zorunda olduğu gibi olan iradenin, hakikaten beşeri iradenin yasalarını ifade ediyordu.

Alman yazarlarının tek çalışması, yeni Fransız fikirleriyle kendi eski felsefi biçimlerini uyumlu hale getirmek veya daha doğrusu kendi felsefi görüşlerine haraketle Fransız fikirlerini benimsemekten ibaretti.

Bu benimseyiş tıpkı çeviri yoluyla bir yabancı dilin benimsenmesi gibi oldu.

Putperest antik çağın klasik eserlerinin el yazmaları üzerine keşişlerin nasıl katolik azizlerinin saçmasapan efsanelerini yazdıkları bilinir. Alman yazarları da kaba Fransız literatürüne tam tersi biçimde davrandılar. Fransızca orijinalinin altına kendi felsefi zırvalarını dolduruverdiler. Örneğin, para ekonomisi üzerine, Fransız eleştirisinin altına «beşeri tabiatın yabancılaşması», burjuva Devlet üzerine Fransız eleştirisinin altına «soyut evrenselliğin egemenliğinin yokedilmesi» yazdılar, vb.

Bu felsefi lafızların Frensiz gelişmelerinin yerine konmasını «hareketin felsefesi», «hakiki sosyalizm», «Alman sosyalizm bilimi», «sosyalizmin felsefi ispatı» gibi isimler altında yutturmaya kalktılar.

Böylece Fransız sosyalist ve komünist literatürü resmen hadım edildi. Ve Almanların elinde artık bir sınıfın bir diğerine karşı mücadelesinin ifadesi olmadığı gibi, bu dehalar «Fransız dargörüşlülüğü»nü aştıkları ve hakiki ihtiyaçları değil, hakikatin ihtiyacını savunmuş oldukları için kendi kendilerini kutladılar; artık

sadece proleterlerin değil, beşeri yaratığın genel olarak insanın, hiçbir sınıfa, ne de hiçbir gerçeğe ait olan ve sadece eflsefi hayalin sisli göklerinde varolan insanın çıkarlarını savunuyorlardı.

Gaflarla dolu öğrencilik ödevlerini böylesine ciddiye alan ve marifetlerini böylesine şarlatanca göklere çıkaran Alman sosyalizmi, bu arada ukalaca masumluğunu da azar azar yitirdi.

Alman ve özellikle de Prusya burjuvazisinin feodallerle ve mutlak monarşiye karşı savaşı, kısacası liberal hareket daha ciddileşti.

Böylece «hakiki» sosyalizm, siyasal hareketin karşısına sosyalist taleplerle çıkabilme fırsatını buldu. Liberalizme, temsili sisteme, burjuva rekabet düzenine, burjuva basın özgürlüğüne, burjuva hukukuna, burjuva özgürlüğü ve eşitliğine karşı geleneksel mahkum edici sloganları atabildi; yığınlara, bu burjuva harekete katılmakla hiçbirşey elde edemiyeceklerini ama herşeyi kaybedeceklerini vaazedebildi. Ancak Alman sosyalizmi, ahmakça bir yansıması olduğu Fransız eleştirisinin, çağdaş burjuva toplumunu, ona tekabül eden maddi varoluş koşulları ve her ülkeye özgü, ama Almanya'nın henüz, elde etme durumunda olduğu, bir Anayasayla birlikte varsayıldığını tam bu sırada unutuverdi.

Papazları, ruhbilimcileri, despot toprak ağaları ve bürokratları ile birlikte Almanya'nın mutlakiyetçi hükümetleri için bu sosyalizm, kendilerini tehdit eden burjuvaziye karşı, arzu edilen korkutucu güç oldu.

Tatlı görünüşlü iki yüzlülüğünü, ayni hükümetlerin Alman işçilerinin ayaklanmalarına karşı kullandığı kırbaç darbeleri ve tüfek mermilerine ekledi.

Böylece «hakiki» sosyalizm hükümetlerin elinde Alman burjuvazisine karşı bir silah görevi yaparken, diğer yandan da doğrudan doğruya gerici bir çıkarı, Al-

man küçük burjuvazisinin çıkarını temsil ediyordu. XVI. yüzyılın kalıntısı olan ve değişik biçimler altında sürekli olarak yeniden doğan küçük burjuvalar sınıfı, Almanya için, mevcut düzenin hakiki toplumsal temelini oluşturur.

Bu sınıfı olduğu gibi korumak, Almanya'daki mevcut düzeni korumak demektir. Büyük burjuvazinin sınai ve siyasal egemenliği, bir yandan sermayenin merkezileşmesi, diğer yandan da devrimci bir proletaryanın ortaya çıkması yüzünden kesin olarak yıkılmaya mahkum olan bu küçük burjuvaziyi tehdit etmektedir. «Hakiki» sosyalizm böylece bir taşla iki kuşun vurulmasına yarayabilecek bir araç olarak ortaya çıktı, bir salgın gibi yayıldı.

Alman sosyalistleri spekülasyonların incecik kumaşlarından kendi sözlerinin ustalıkla işlenen marifetleriyle bezenmiş, duygusallığın sıcaklığıyla tamamen nemlenmiş geniş bir elbise diktiler ve «ebedi hakikatleri»nin iskeletini bununla giydirdiler; bu durumda, mallarının sürümü de canlandı.

Alman sosyalizmi ise, bu küçük burjuvazinin dar görüşlü temsilcisi olma kaderini giderek daha iyi anladı.

«Hakiki» sosyalizm, Alman ulusunu örnek ulus, Alman küçük burjuvasını da örnek insan ilan etti. Bu örnek insanın bütün alçaklıklarına hakikatte olduğunun tam tersine gizli bir anlam, üstün ve sosyalist bir anlam verdi. Komünizmin «şiddete dayalı yıkıcılık» eğilimine karşı çıkacak ve tüm sınıf mücadelelerinin üstünde tarafsız kaldığını ilan edecek kadar ileri gitti. Birkaç istisnanın dışında Almanya'da piyasaya sürülen söz ko-

nusu tüm sosyalist ve komünist yayınlar bu pis ve sinir bozucu literatüre dahildir (*).

2. TUTUCU SOSYALİZM VEYA BURJUVA SOSYALİZMİ

Burjuvazinin bir bölümü burjuva toplumunu pekiştirmek amacıyla, toplumsal hastalıklara çareler aradılar.

Bu bölümde ekonomistler, insanseverler, insanlık yararına çalışanlar, işçi sınıfının durumunu düzeltmek, iyilik ve yardım işlerini örgütlemek, hayvanları korumak, hoşgörü toplulukları kurmak için çalışanlar, kısacası, kıyıda köşede, daha akla gelebilecek tüm reformatörler (**) yer alırlar. Mesele öylesine dal budak sarmış tır ki bu burjuva sosyalizmi eksiksiz sistemler halinde geliştirilmiştir.

Örnek olarak, Proudhon'un «Sefaletin Felsefesi»ni verebiliriz.

Burjuva sosyalistleri, çağdaş toplumun yaşam koşullarını, mücadeleler ve bunlardan zorunlu olarak doğan tehlikeler olmaksızın isterler. Bugünkü toplumu, onu devrim yoluyla değiştiren ve çözülmesini sağlayan unsurlarından arınmış olarak isterler. Proletaryasız bir burjuvazi isterler. Burjuvazi, elbette ki egemen olduğu dünyayı en iyi dünya sayar. Burjuva sosyalizmi de, bu rahatlatıcı tasavvuru az çok sistemleştirir. Proletarya-

---

(*) 1848'in devrimci fırtınası bu acınacak okulu tümüyle süpürüp attı ve partizanlarına sosyalizmle uğraşma zevkini tattırdı. Bu okulun başlıca temsilcisi ve klasik tipi bay Karl Grün'dür. (1890 tarihli Almanca baskıya Engels'in notu).

(**) Daha önce açıklanmıştı.

dan kendi burjuva sistemlerini gerçekleştirmesini ve yeni bir kutsal dünyaya varmasını istediğinde, özünde onu bugünkü toplumu benimsemeye, ama ayni zamanda burjuvaziye duyduğu nefreti de terketmeye çağırmaktadır.

Daha az sistemleştirilmiş, ama daha pratik bir diğer sosyalizm biçimi de, çıkarlarının herhangibir siyasal değişiminde değil sadece maddi hayat koşullarının, ekonomik ilişkilerin değişiminde olduğunu ispatlayarak işçileri her türlü devrimci hareketten soğutmayı denedi. Bu sosyalizm biçiminin, maddi hayat koşullarındaki değişmelerden anladığı, asla burjuva üretim düzeninin yıkılması değildi; kaldı ki böyle bir değişim ancak devrimle mümkün olabilir. Burjuva üretim düzeninin varlığına dayanan idari reformlar ise Sermaye ile Emek arasındaki ilişkileri değiştirmez ve olsa olsa burjuvaziyi bazı yönetim masraflarından kurtarır ve Devlet bütçesini hafifletir.

Burjuva sosyalizmi, ancak basit bir hitabet biçimine büründüğü zaman eksiksiz ifadesine erişir.

Özgür ticaret işçi sınıfının çıkarınadır! Koruyucu gümrük duvarları işçi sınıfının çıkarınadır! Hücre hapisleri işçi sınıfının çıkarınadır! Burjuva sosyalizminin son ve tek ciddi sözü budur.

Burjuva sosyalizmi tümüyle şu cümleyle özetlenebilir : Burjuva, işçi sınıfının çıkarına burjuvadır.

3. ELEŞTİREL - ÜTOPİK SOSYALİZM VE ELEŞTİREL - ÜTOPİK KOMÜNİZM

Burada bütün büyük çağdaş devrimlerde proletaryanın taleplerini dile getiren literatür söz konusu değildir. (Babuef'ün yazıları, vs.)

Proletaryanın kendi sınıfsal çıkarlarını elde etmek için genel bir kaynaşma zamanında, feodal toplumun yıkılış döneminde yapılan, ilk dolaysız girişimleri, bizzat proletaryanın gelişmemişliğinden olduğu gibi, kurtuluş için gerekli maddi koşulların, burjuva çağının yaratabileceği koşulların yokluğu yüzünden de başarısızlığa uğradı. Proletaryanın bu ilk hareketlerine eşlik eden devrimci literatür kaçınılmaz olarak gerici bir içeriğe sahiptir. Evrensel bir oruç sistemini ve kaba bir eşitliği telkin ediyordu.

Sosyalist ve komünist sistemler denen, Saint-Simon'un, Fourier'in Owen'in sistemleri proletarya ve burjuvazi arasındaki mücadelenin, daha yukarıda anlatılan («BURJUVALAR VE PROLETERLER» bölümüne bakınız.) ilk bölümünde ortaya çıkmışlardır.

Bu sistemlerin yaratıcıları sınıfsal antagonizmayı, olduğu gibi bizzat egemen toplumdaki yıkıcı unsurların hareketini de çok iyi görmüşlerdir. Ama proletarya açısından hiçbir tarihi insiyatif, proletaryaya özgü hiçbir siyasal hareket düşünememişlerdir.

Siyasal antagonizmanın gelişmesi sanayinin gelişmesiyle birlikte yürüdüğünden proletaryanın kurtuluşunun maddi koşullarını da görememiş ve bu koşulları yaratmak amacıyla toplumsal bir bilim, toplumsal yasalar aramaya koyulmuşlardır.

Toplumsal hareketliliğin yerine kendi ustalıklarını; proletaryanın kurtuluşunun tarihi koşulları yerine, ilginç koşullar; proletaryanın sınıf olarak kademeli ve doğal örgütlenmesi yerine her parçası kendileri tarafından imal edilmiş toplumun örgütlenmesini getirdiler. Onlara göre dünyanın geleceği kendi toplum planlarının propagandası ve uygulanmasına bağlıydı.

Bu planları hazırlarken herşeye rağmen en fazla acı çeken sınıf olması dolayısıyla herşeyden önce işçi sını-

fının çıkarlarının korunması gerektiğinin bilincindeydiler. Proletarya onlara göre sadece en fazla acı çeken sınıf görünümüyle var olmaktadır.

Ama sınıf mücadelesinin gelişmemiş biçimi ve kendi toplumsal durumları, bu sosyalistlerin kendilerini tüm sınıfsal antagonizmaların üzerinde görmelerine yol açmaktadır. Toplumun tüm üyelerinin, hatta en ayrıcalıklı elemanlarının dahi maddi yaşam koşullarını düzeltmek isterler. Bundan dolayı da hiç ayırım yapmaksızın tüm topluma sürekli çağrı yapar ve hatta tercihen de egemen sınıfa seslenirler. Çünkü hakikatte mümkün olan en mükemmel toplum planı olduğunu kabul etmek için onların sistemini kavramak yeterlidir.

Böylelikle, tüm siyasal eylemleri ve bilhassa tüm devrimci hareketleri reddederler; amaçlarına barışçıl yollardan ulaşmak ister ve örneklemeyle, her zaman başarısızlığa uğrayan küçük deneylerle doğal olarak yeni toplumsal cennete giden yolu inşa etmeyi denerler.

Henüz pek az gelişmiş proletaryanın kendi durumunu ancak hayali biçimde kavrayabildiği bir dönemde, gelecekteki toplumun hayali resimleri toplumu tümüyle değiştirebilecek işçilerin ilk içgüdüsel ilhamlarında tekabül etmektedir.

Fakat sosyalist ve komünist yayınlarda eleştirel unsurlar içerirler. Varolan toplumun temellerine saldırırlar. Böylelikle de, kendi dönemlerinde işçileri aydınlatmak için çok değerli malzemeler sağlamışlardır. Gelecekteki toplumu canlandıran olumlu önerileri, kent ve kır arasındaki antagonizmanın yok edilmesi, ailenin, özel kazancını ve ücretli emeğin kaldırılması, toplumsal uyumluluğun sağlanması ve Devlet'in basit bir üretim yönetim mekanizması haline dönüştürülmesi, kısacası bu önerilerin hepsi sınıfsal antagonizmanın henüz belirmeye başlayan ve bu sistemlerin yaratıcılarının,

henüz ayırdedilemiyecek ve karışık ilk biçimlerini tanıyabildikleri antagonizmanın yokedilmesi gerektiğini belirtmektedir. Yine bu öneriler henüz tamamen ütopik bir anlam taşımaktadırlar.

Eleştirel-Ütopik sosyalizm ve komünizmin önemi tarihi gelişme ile ters orantılıdır. Sınıf mücadelesi keskinleştiği ve açıkça biçimlendiği ölçüde, hayallere dayanarak, bu mücadelenin üstünde kalma biçimi, sınıf mücadelesine hayali olarak karşı koyma tüm pratik değerini ve teorik kanıtlarını kaybetmektedir. Onun için bu sistemlerin yaratıcılarının çoğunun devrimci olmasına karşın, tilmizlerinin oluşturduğu akımdan her zaman gericidir, çünkü bu tilmizler, proletaryanın tarihi gelişimini gözardı ederek ustalarının eski kavramlarını hâlâ korumaya çalışmaktadırlar. Böylece kendi içlerinde de gayet mantıklı olarak sınıf mücadelesini küllendirmeye ve uzlaşmaz çelişkileri uzlaştırmaya çalışmaktadırlar. Toplumsal ütopyalarını, tecrit edilmiş «phalanstère»ların kurulmasını «home-coloniks» yaratılmasına, küçük bir «jcarie» (*) nin inşasına on ikiye katlanmış yapraklarla yeni İncillerin basılmasını deneylerle gerçekleştirme hayallerine devam ediyor ve bu hayali şatolarını İspanya'da kurabilmek için kendilerini burjuva yardımseverlerin kalbine ve kesesine çağrı yap-

(*) Phalanstere, Fourier tarafından hayal edilen sosyalist kolonilerin adıdır. Cabet, ütopik ülkesine ve daha sonra da Amerika'daki komünist kolonisine İcarie adını vermiştir. (1888 tarihli İngilizce baskıya Engels'in notu) Owen, örnek komünist toplumlarına home-Colonies (ülke dahilindeki koloniler) adını veriyordu. Phalanstere'ler Fourier tarafından düşlenen toplumsal saraylardı. Komünist kurumları Cabet tarafından tasvir edilen ütopik ülkeye İcarie adı veriliyordu. (1890 tarihli Almanca baskıya Engels'in notu.)

mak zorunda görüyorlar. Azar azar yukarıda belirtilmiş olan gerici veya tutucu sosyalistler kategorisine koyuyorlar ve bu kategoriden ancak daha sistemli bir ukalalık ve kendi toplumsal bilimlerinin mucizevi etkinliğine bağnazca ve aşırı bir inançla ayırdedilebiliyorlardı.

İşçilerin her türlü siyasal hareketine şiddetle karşı çıkarlar çünkü, onlara göre böyle bir davranış yeni İncile olan inancın eksikliğinden olabilir.

İngiltere'de Owen'ciler, Çartistlere, Fransa'da da Fourier'cilere Reformistlere karşı koymuşlardır (29).

IV
KOMÜNİSTLERİN DEĞİŞİK MUHALEFET PARTİLERİ KARŞISINDA DURUMLARI

II. bölümde söylediğimizin ışığında, komünistlerin mevcut işçi partileri karşısındaki durumu kendiliğinden ortaya çıkmakta, buradan hareketle de İngiltere'deki Çartistler ve Kuzey Amerika'daki tarım reformları karşısındaki durumları aydınlığa kavuşmaktadır.

Komünistler, işçi sınıfının çıkarları ve acil amaçları uğruna çarpışmaktadırlar; ama günümüz hareketleri içinde aynı zamanda hareketin geleceğini de savunmakta ve temsil etmektedirler. Fransa'da komünistler, bir yandan devrimci geleneğin kalıntısı sözleri ve hayalleri eleştirme hakkını korurken, ayni zamanda tu-

tucu burjuvaziye karşı Demokrat-Sosyalist Parti (*) ile ittifak yapmaktadırlar.

Komünistler, İsviçre'de partinin yarısının, kelimenin Fransa'daki anlamıyla, demokrat-sosyalistlerden, yarısının da burjuva radikallerinden olmak üzere çelişkili unsurlardan oluştuğunu gözden kaçırmadan radikalleri destekliyorlar.

Komünistler, Polonya'da, ulusal kurtuluşun bir tarım devrimiyle mümkün olabileceğini savunan partiyi, yani 1846 yılındaki Gracoire ayaklanmasını gerçekleştiren partiyi destekliyorlar.

Almanya'da Komünist Parti, mutlak monarşiye, feodal toprak mülkiyetine ve küçük burjuvaziye karşı devrimci mücadele verdiği sürece, burjuvaziyle birlikte hareket ediyor.

Ama burjuva düzeni tarafından yaratılan siyasal ve toplumsal koşullara, Alman işçilerinin, saati geldiğinde, burjuvaziye karşı silah olarak kullanabilmeleri ve Almanya'daki gerici sınıflar yıkılır yıkılmaz, mücadelenin bizzat burjuvaziye yöneltilebilmesi amacıyla, Parti, burjuvazi ve proletarya arasında varolan şiddetli antagonizmanın açıkça ve kesinlikle bilincine varabilmesi için işçileri, hiç bir zaman ihmal etmeksizin uyarmaktadır.

Komünistlerin dikkati özellikle Almanya üzerinde toplanıyor, çünkü Almanya bir burjuva devriminin arifesinde bulunuyor, çünkü Almanya bu devrimi Avrupa uygarlığından daha ileri koşullarda ve XVII. yüzyıl İngiltere'si ve XVIII. yüzyıl Fransa'sından çok daha gelişmiş bir proletarya ile gerçekleştirecektir ve bunun sonu-

(*) Bu parti, o zamanlar, parlamentoda Ledru-Rollin, literatürde Louis Blanc ve günlük basında La Reform gazetesi tarafından temsil edilmekteydi. Demokratik veya Cumhuriyetçi partinin icadettiği demokratik-sosyalist kelimesiyle belirtiyorlardı. (1888 tarihli ingilizce baskıya Engels'in notu).

cunda Alman burjuva devrimi, bir proleter devriminin, hemen öncesindeki, ilk adımı (*) olacaktır.

Sonuç olarak, komünistler, her ülkede, mevcut toplumsal ve siyasal düzene karşı bütün devrimci hareketleri desteklerler.

Bütün bu hareketlerde, hareketin temel sorunu olarak, hangi düzeye varmış olursa olsun mülkiyet sorununu öne sürerler.

Ve nihayet, komünistler, bütün ülkelerin demokratik partileri arasında birlik ve anlaşma sağlamağa çalışırlar.

Komünistler, görüşlerini ve amaçlarını gizleyecek düzeye alçalmazlar. Komünistler, amaçlarının ancak tüm geçmiş toplumsal düzenin şiddete dayanılarak devrilmesiyle gerçekleşebileceğini açıkça belirtirler. Varsın egemen sınıflar komünist bir devrim düşüncesiyle titresinler! Proleterlerin zincirlerinden başka kaybedecekleri bir şeyleri yoktur. Ama böylece elde edecekleri koskoca bir dünya vardır.

BÜTÜN ÜLKELERİN, İŞÇİLERİ BİRLEŞİNİZ!

(**) Orijinal metinde ilk adım kelimesinin yerinde «prelüde» kelimesi vardır. «Prelüde» ise, bir klasik müzik eserinin, eserle birlikte bir bütün meydana getiren giriş bölümüdür. (ÇN)

NOTLAR :

1 — «Komünist Parti Manifestosu» bilimsel komünizmin en önemli döküman programlarından biridir. «Bu küçücük kitap ciltlere bedeldir: Onun ruhu, günümüze değin medeni dünyanın örgütlü ve savaşmakta olan tüm proletaryasını yaşatmakta ve harekete geçirmektedir.» (Lenin)

Komünistler ligası için Aralık 1847 ve Ocak 1848 de Karl Marks ve Friedrich Engels tarafından kaleme alınan bu program ilk defa 23 sayfa olarak Şubat 1848 de Londra'da yayımlandı. Alman göçmenlerinin demokratik yaytn organı «Deutsche Londoner Zeitung»ta Mart 1848 - Temmuz 1848 arasında yeniden yayınlandı ve aynı yıl içinde Londra'da 30 sayfalı kbir broşür halinde yeniden basıldı. Bu yeni baskı sayesinde ilk yayımdaki bazı baskı hataları düzeltildi ve noktalama işaretleri gözden geçirildi. Bu son baskı, bilâhare yapılan baskılarda Marks ve Engels tarafından temel alındı. Manifesto 1848 yılı içinde birçok Avrupa di-

line (Fransızca, Polonya dili, İtalyanca, Danimarka dili, Flamanca, İsveççe) çevrildi. 1848 baskısı hiçbir yazar adı taşımaz; yazılarının adı ilk kez 1850 de Çartistlerin gazetesi «The Red Republican»da yayımlanan ilk İngilizce çevirinin önsözünde G. J. Harney tarafından belirtildi.

2 — 1872 de Manifesto'nun Almanca baskısı «Volksstaat» yazı kurulu sayesinde yayımlandı. Metin üzerindeki birkaç önemsiz rötüş dışında, bu baskı Marks ve Engels'in bir önsözünü haizdi. Bilahare yapılan 1883 ve 1890 Almanca baskıları gibi «Das Kommunistische Manifest» adını taşıyordu.

3 — «The Red Republican» Julian Harney tarafından 1850 Haziran'ından Kasım'ına kadar yayımlanan Cartist bir haftalık gazeteydi. Bu gazete Kasım 1850'de 21 - 24 nolu sayı yarında «Komünist Parti Manifesto»sunun ilk İngilizce çevirisini «Manifesto of the German Communist Party» adıyla yayımlandı.

4 — Haftalık «Le Socialiste» gazetesi Ekim 1871 den Mayıs 1873'e kadar Fransızca olarak New York'ta çıktı. Aralık 1871.den Ekim 1872'ye kadar 1. Enternasyonal'in Fransız kısımlarının Birleşik Devletler'deki yayın organı oldu. Enternasyonalin Kuzey Amerika Federasyonu içindeki bölücü burjuva ve küçük burjuva öğelerine dayanıyordu. La Haye kongresinden sonra Enternasyonal'le tüm ilişkisini kesti.

«Komünist Parti Manifestosu» bu gazetede Ocak - Şubat 1872'de yayımlandı.

5 — 1882'de Cenevre'de yayınlanan bu baskı Manifesto'nun ikinci Rusça baskısıdır. «Rusya'da Toplumsal İlişkiler» adlı makalenin sonsözünde Engels, Plekhanov'u çevirmen olarak belirtir. Manifesyo'nun 1900 tarihli baskısında Plekhanov çevirinin kendisine ait olduğunu özellikle belirtir.

Marks ve Engels bu baskı için Narodniklerin «Narodnaia Volia» adlı yayın organında Rusça olarak 5 Şubat 1882 de yayımlanan bir önsöz yazmışlardır. Bu önsöz Alman Sosyal - Demokrat partisinin Der Sozialdemokrat (No. 16, 13 Nisan 1882) adlı yayın organında Almanca olarak yayımlandı. Engels, Manifesto'nun 1890 tarihli Almanca baskısının önsözüne bu yazıyı aldı.

6 — Tarih kesin değildir; söz konusu baskı 1869'da piyasaya çıktı. Manifesto'nun 1888 tarihli İngilizce baskısına Engels'in yazdığı önsözde, Rusça baskının yayın tarihi yine açıkça belirtilmemiştir.

7 — «Kolokol» (Çan) Rusya'da A. I. Herzen ve N. P. Ogarev tarafından 1857'den 1867'ye kadar da Fransızca olarak Rusça eklerle birlikte yayımlanan Rus devrimci demokratik yayın organıdır. 1865'e kadar Londra'da, sonra da Cenevre'de yayımlanmıştır.

8 — Çar Aleksandr II'nin Narodnaia Volia (popülistlerin gizli örgütü) mensuplarınca öldürülmesini izleyen günlerde, Narodnaia Volia yürütme komitesinin tedhiş eylemlerinden çekinen yeni çar 3. Aleksandr Gatchina'da inzivaya çekildi.

9 — Bu önsöz Marks'ın ölümünden sonra Engels tarafından gözden geçirilen ilk baskı temel alınarak Komünist Parti Manifestosu adıyla üçüncü Almanca baskı için yazılmıştır.

10 — Manifesto'nun İngilizce baskısı Samuel Moore'un çevirisiyle 1888'de yayınlandı. Engels çeviriyi gözden geçirdi, bu baskı için bir önsöz kaleme aldı ve bazı notlar ekledi.

11 — Köln Komünistleri davası (4 Ekim – 12 Kasım 1852) Prusya otoriteleri tarafından ustalıkla düzenlendi. İlk uluslararası komünist örgüt Komünist Ligası (1847-1852)'nın onbir üyesi «yüksek düzeyde ihanet» suçuyla yargılandılar. Bu aşamada polisçe öne sürülen deliller Merkez Komite toplantılarının «Orijinal metinleri»ydi; Prusya polisi tarafından imal edilmişlerdi ve Komünistler Ligasında ihraç edilmiş olan Willich-Schapper maceracı kliğine ait bazı belgeler de polisçe ibraz edilmişti. Sanıklardan 7'si sahteliği ispat edilen ve yalancı şahitlere dayanılarak üç yıldan altı yıla kadar hapis cezalarına çarptırıldılar. Davayı yürüten savcıların provakasyonları ve Prusya polis devletinin uluslararası işçi hareketine karşı kullandığı yöntemler Marks ve Engels tarafından «Köln Komünistleri Davası», «Köln Komünistleri Davası Üzerine Tartışmalar» makalelerinde teşhir edildi.

12 — Engels burada 17 Eylül 1887'de Svansea şehri işçi sendikaları konseyi başkanları Bevan tarafından yapılan konuşmayı belirtiyor. «Commonweal» 17 Eylül 1887'de bu konuşmaya değindi.

13 — Woodhull and Glaflin's Werkley, 1870'den 1876'ya kadar W. Woodhull ve T. Gaflin tarafından yayınlanan bir Amerikan haftalık gazetesidir.
«Komünist Parti Manifestosu» bu gazetede 30 aralık 1871' de (Kesintilerle) yayınlandı.

14 — Manifesto'nun ikinci Rusça baskısının çevirmeni hakkında beş nolu nota bakınız.

15 — Söz konusu Danimarka baskısı (K. Marx og F. Engels, Det. Kommünistiske Manifesto Kobenhavn 1885), Engels'in Manifesto'nun 1890 tarihli Almanca baskısına yazdığı önsözde belirttiği gibi bir dizi dikkatsizlik ve yanlışlığı haizdi.
«Le Socialiste» Jules Guesde tarafından 1885'te Paris'te kurulan fransızca bir haftalık yayındır. 1902'ye kadar İşçi Partisi Organı; 1902'den 1905'e kadar Fransa Sosyalist Partisi Organı; 1905'ten itibaren de Fransız Sosyalist Partisi Organı olmuştur. 1880-1890 yılları arasında Friedrich Engels gazeteyle birlikte çalışmıştır.

16 — Tarih doğru değildir. «Komünist Parti Manifestosu» fransızcaya Lavra Lafargue tarafından çevrilerek 29 Ağustos - 7 Kasım 1885'de «La Socialiste» de ve «La France Socialiste»e ilâve olarak 1886'da Paris'te yayımlandı.

17 — Manifesto'nun ispanyolca çevirisi Temmuz-Ağustos 1886'da El Socialista'da ve ayni yıl içinde de broşür halinde yayınlandı.
«El Socialista», İspanya Sosyalist İşçi Partisi'nin haftalık merkez yayın organıdır; 1885'ten itibaren Madrid'de yayımlanmıştır.

18 — Bu ilke Marks ve Engels tarafından XIX. yüzyılın kırklı yıllarından itibaren bir dizi çalışmada belirtilmiştir; söz konusu formülasyon Uluslararası Emekçiler Birliğinin tüzüğünde yer almaktadır.

19 — Bu önsöz, Manifesto'nun Londra'da «Sozialdemokratische Bibliothek» kolleksiyonunda Mayıs 1890'da yayımlanan dördüncü almanca baskısı için yazılmıştır. Bu dördüncü almanca baskı Manifesto'nun 1883 tarihli almanca baskısının önsözünü olduğu gibi, Manifesto'nun 1872 tarihli almanca baskısının önsözünü de kapsıyordu. Yeni önsöz «Sozial demokrat»ın 16 Ağustos 1890 tarihli 33 nolu sayısında «Komünist Manifesto'nun yeni baskısı» (Tme Neu-Auflage des Kommunistischen Manifestes) adıyla yine, Engels'in doğumunun 70. yıldönümü dolayısıyla, 28 Kasım 1890'da «Arbeiter-Zeitung»un 48. sayısındaki makalede kısmen yayımlandı. Manifesto'nun dördüncü baskısı Engels'in hayat süresi içinde yayımlanan son baskı oldu.

20 — Engels, 1883 tarihli almanca baskıdaki önsöze atıfta bulunuyor.

21 — Engels'in bahsettiği orijinal almanca elyazmaları sonradan bulunmuştur. Burada söz konusu edilen, Engels tarafından rusçadan yapılan çeviri bazı önemsiz rötuşları haizdir.

22 — Enternasyonalin Cenevre Kongresi (Uluslararası Emekçiler Birliği) 3-8 Eylül 1866'da toplandı. Genel Konseyi temsil eden 60 delege, Enternasyonalin değişik seksiyonları ve İngiltere, Fransa, Almanya ve İsviçre işçi birlikleri kongreye katıldılar. Herman Jung kongre başkanlığına seçildi. Genel Konseyin resmi raporu olarak, «bazı sorunlar konusunda geçici genel konsey delegelerine izahatler» adıyla Marks'ın kaleme aldığı izahatler okundu. Kongre'de oyların yaklaşık üçte birine sahip olan Proudhon'cular, hazırladıkları ayrıntılı bir programı öne sürerek bu «izahatler»e karşı mücadele ettiler. Sorunlar çoğunlukla Genel Konsey yandaşlarının benimsediği biçimde kabuledildi. Kongre «izahatler»deki dokuz noktadan altısını karar olarak kabul etti; bunlar, güçlerin uluslararası birliği (sermayeye karşı mücadelede), sekiz saatlik işgününün legalitesi, çocuk ve kadın emeğinin hakkı, kooperatif çalışma, işçi sendikaları, ordular konularıydı. Cenevre Kongresi Uluslararası Emekçiler Birliğinin Tüzük ve Yönetmeliklerini saptadı.

14-20 Temmuz 1889'da Paris'te toplanan Uluslararası Sosyalist Emekçiler Kongresi, «Paris İşçi Kongresi» 2. Enter-

nasyonalin doğuşuna yolaçan kongre oldu. Kongreden önce bizzat Engels tarafından yöneltilen marksistler, fransız oportünistleri, mümkünatçılar ve İngiliz sosyal-demokrat federasyonlarında bulunan yandaşlarıyla kıyasıya savaşmak zorunda kaldılar. Oportünistler kongre hazırlıklarını ele geçirmenin yollarını aradılar. Başarsalardı, anahtar mevkileri ele geçirecekler ve böylece marksist temeller üzerinde sosyalist ve işçi örgütlerinin yeni bir uluslararası birliğinin kurulmasını engelleyeceklerdi. Kongre toplandığında marksist partilerin kesin bir çoğunluğu vardı. Kongre çalışmalara Bastille'in zaptının 100. yıldönümü olan 14 Temmuz 1889'da başladı; 20 Avrupa ve Amerika ülkesinden 393 delege kongreye katıldı. Çabalarının başarısızlığının sonrasında, mümkünatçılar ayni gün içinde çoğunluğu kimseyi temsil etmeyen az sayıda yabancı delegenin katıldığı bir rakip kongre topladılar.

Uluslararası Sosyalist Emekçiler Kongresi sosyalist partileri delegelerinin kendi ülkelerindeki işçi hareketi üzerine sundukları raporları gözönüne aldı, emeğin uluslararası planda kanunlaşması için temel ilkeleri tanımladı ve sekiz saatlik işgününün kanunlaşmasını talep etti .Kongre, proletaryanın siyasal örgütlenmesinin ve işçilerin siyasal isteklerinin gerçekleşmesi için verilecek mücadelenin gerekliliğin vurguladı ve sürekli ordu sisteminin kaldırılması ve halkın genel silahlandırılması sisteminin getirilmesini savundu. Kongrenin olağanüstü önemi halz bir diğer kararı 1 Mayıs'ı, her yıl uluslararası proletarya bayramı olarak kutlamayı bütün ülkelerin emekçilerinden istemesiydi.

23 — Engels, 1892 yılında Londra'da yayımlanan Komünist Parti Manifestosu'nun Polonya dilinde yeni bir çevirisi için bu önsözü almanca olarak kaleme almıştır. Polonyalı sosyalistler sayesinde, bu çeviri Przedswit gazetesi yayımcıları tarafından hazırlanmıştır. Bu önsözü Przedswit'in yayıncılarına ulaştırdığında, Engels Manifesto'nun müstakbel bir basımında zamanın koşullarına uygun bir önsöz yazabilecek seviyeye gelmek amacıyla, Polonya dilini öğrenmek ve Polonya'daki işçi hareketinin gelişimini derinlemesine incelemek isteğini 11 Şubat 1892 tarihli mektubunda Stanislaw Mendelson'a yazmıştır.

24 — «Kongre Polonyası» deyimi Polonya'nın, Polonya Krallığı resmi adı altında Viyana Kongresi (1814-1815) kararıyla Rusya'nın egemenliğine geçen kısmını ifade etmektedir.

25 — Söz konusu önsöz Pompeo Bettini'nin çevirisiyle Gritica Sociale dergisi yayınevince 1893 yılında Milano'da yayınlanan Komünist Parti Manifesto'sunun bu baskısı için, Turati'nin İtalyanca isteği üzerine Engels tarafından Fransızca olarak yazılmıştır. Önsöz Turati tarafından çevirilmiştir.

26 — Birçok yazısında ve özellikle «1859'da Erfurt ruhu» makalesinde Marks 1848'den sonra devrimin vasiyetinin olağanüstü uygulayıcısı kesilen gericiliğin, kesinlikle traji-komik bir tarzda, kendi kendisiyle dalga geçer bir biçimde devrimin amaçlarını kaçınılmaz olarak gerçekleştirdiği düşüncesini geliştirir.

27 — Sonraki yazılarında, Marks ve Engels, «işin değeri», «işin fiatı» yerine Marks'ın uyguladığı daha kesin terimleri, «işgücünün değeri», «işgücünün fiatı»nı kullanmaktadır.

28 — «Lejitimistler» 1830 yılında iktidardan düşen Bourbon Kraliyet ailesi yandaşlarıdır. Bourbonlar büyük toprak mülkiyeti çıkarlarının savunucularıdır. Mali Aristokrasi ve büyük burjuvaziye dayanan egemen Orleans Kraliyet Ailesine karşı mücadelede bazı Lejitimistler burjuva sömürücüler karşısında emekçilerin savunmasını yaparak sık sık toplumsal demagojiye başvuruyorlardı.
«Genç İngiltere» («Young England») Tory Partisine bağlı yazar ve politikacıların oluşturduğu XIX. yüzyılın kırk yıllarının başında oluşmuş bir gruptur. Burjuvazinin ekonomik ve politik gücünün artması karşısında toprak aristokrasisinin memnuniyetsizliğini temsil eden «Genç İngilizler»in eylemcileri işçi sınıfını kendi etkileri altına almak ve burjuvaziye karşı mücadelede kullanabilmek amacıyla demagojiye başvuruyorlardı.

29 — Cumhuriyetin restarasyonunu ve demokratik ve toplumsal reformların gerçekleştirilmesini talep eden «La Reforme» gazetesi yandaşlarına atıf yapılmaktadır.

İÇİNDEKİLER

1872 TARİHLİ ALMANCA BASKIYA ÖNSÖZ 5
1882 TARİHLİ RUSÇA BASKIYA ÖNSÖZ 8
1883 TARİHLİ ALMANCA BASKIYA ÖNSÖZ 11
1888 TARİHLİ İNGİLİZCE BASKIYA ÖNSÖZ 13
1890 TARİHLİ ALMANCA BASKIYA ÖNSÖZ 14
1892 TARİHLİ POLONYA BASKISINA ÖNSÖZ 17
1893 TARİHLİ İTALYANCA BASKIYA ÖNSÖZ 18
I. BURJUVALAR ve PROLETERLER 36
II. PROLETERLER ve KOMÜNİSTLER 52
III. SOSYALİST ve KOMÜNİST LİTERATÜR 64
1. Gerici sosyalizm
a) Feodal sosyalizm
b) Küçük - burjuva sosyalizmi
c) Alman sosyalizmi veya «hakiki» sosyalizm
2. Tutucu sosyalizm veya burjuva sosyalizmi
3. Eleştirel - hayalci sosyalizm ve eleştirel - hayalci komünizm
IV. DEĞİŞİK MUHALEFET PARTİLERİ KARŞISINDA KOMÜNİSTLERİN DURUMU 78

FİYATI : 10 LİRA